

İSTANBUL
Gedik Üniversitesi

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
İSTANBUL GEDİK ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**KADIN FUTBOL HAKEMLERİNİN DENEYİMLERİNİN TOPLUMSAL
CİNSİYET PERSPEKTİFİNDEN İNCELENMESİ**

SEVCAN ÖZKAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

DANIŞMAN

Yrd. Doç. Dr. İlknur HACISOFTAOĞLU

İSTANBUL, 2018

T.C.

GEDİK ÜNİVERSİTESİ

SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TEZ ONAYI

Enstitümüzün Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Anabilim Dalı 144308005 numaralı öğrencisi Sevcan Özkar'ın hazırladığı “Kadın Futbol Hakemlerinin Deneyimlerinin Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden İncelenmesi” başlıklı Yüksek Lisans tezi ile ilgili Tez Savunma Sınavı, Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği uyarınca ~~16.09.2018~~ *Cuma*... günü saat *11.00*.....'da yapılmış, tezin onayına OY ÇOKLUĞU / OY BİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

Başkan : *Doç.Dr. Lale Orta*.....

Üye : *Yrd. Doç. Dr. Sibel Malkant*.....

Üye : *Yrd. Doç. Dr. İlknur Hacıoğluoğlu Kozlene*.....

ONAY:

Bu tezin kabulü, Enstitü Yönetim Kurulu'nun ...../...../20..... tarih ve ..... sayılı kararı ile onaylanmıştır.

...../...../20.....

Müdür

(Ünvanı, Adı Soyadı)

BEYAN

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlanmasından yazımına kadar bütün safhalarında etik dışı davranışımın olmadığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, bu tez çalışmasıyla elde edilmeyen bütün bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi ve bu kaynakları da kaynakla listesine aldığımı ve yine bu tezin çalışılması ve yazımı sırasında patent ve telif haklarını ihlal edici bir davranışımın olmadığını beyan ederim.

Sevcan Özkar

İmza

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın gerçekleőmesindeki katkılarından dolayı hoőgörösü ile her zaman yanımda olan, bana yol gosteren, beni destekleyen değerli danıőmanım Yrd. Doç. Dr. İlknur HACISOFTAOğLU'na ve jürimde yer alan ve çalıőmamın tamamlanmasında desteğini eksik etmeyen LALE ORTA'ya ve katkılarıyla tezimi güçlendiren SİBEL NALBANT'a, çalışmam için görüşme yapmayı kabul ederek tezin var olmasını sağlayan katılımcılara ve üzerimde emeği olan, desteğini esirgemeyen aileme çok teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	i
BEYAN	ii
TEŞEKKÜR	iii
İÇİNDEKİLER	iv
ÖZET	1
ABSTRACT	2
1.GİRİŞ VE AMAÇ	3
2. GENEL BİLGİLER	4
2.1. Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet	4
2.2 Kadın ve Kamusal Yaşam	5
2.2.1 İş hayatı	5
2.2.2. Eğitim ve mesleki eğitimde eşitsizlik.....	7
2.2.3. İş bulma ve yükseltimede eşitsizlik.....	8
2.2.4. Ücretlendirmede eşitsizlik.....	9
2.2.5. Sosyal haklardan yararlanmada eşitsizlik	9
2.2.6. Cinsel taciz	10
2.3 Kadınların Spora Katılımının Tarihsel Gelişimi	10
2.3.1 Antik çağ'da kadın ve spor.....	12
2.3.2 Orta çağ'dan 19. yüzyıla kadar kadının spordaki yeri	13
2.3.3 Baron pierre de coubertin'in olimpizm felsefesinde kadın	14
2.3.4 Viktorya döneminde kadınların spora katılımı.....	15
2.3.5 Erken cumhuriyet döneminde kadınların spora katılımı	16

2.4 Kadınların uzman ve yönetici düzeyinde spora katılımı	17
2.5. Futbol ve Kadın	18
2.5.1. Dünya’da Kadın Futbolu Tarihi	18
2.5.2. Türkiye’de Kadın Futbolu	19
2.5.3. Türkiye de ve Dünyada Kadın Hakemlik Tarihi	21
3. GEREÇ VE YÖNTEM	23
3.1 Araştırma Grubu	23
3.2 Veri Toplama Aracı	24
3.3 Verilerin Analizi	26
4. BULGULAR	28
4.1. Güçlenme	29
4.1.1 Spora başlama süreci	29
4.1.1.1 Toplumsallaşma ajanları	29
4.1.1.2 Ailenin desteği	30
4.1.2 Fizyolojik güçlenme	31
4.1.3 Sosyal ilişkilerde güçlenme	33
4.1.3.1 Sosyal ağlarda güçlenme	34
4.1.4 Yöneticilik ve Liderlik Özelliklerinde Gelişme	35
4.1.5 Özgüvende Artış	36
4.2 Sorunlar	37
4.2.1 Aile ve yakın çevrenin tepkisi	37
4.2.1.1 Ailenin tepkisi	38
4.2.1.2 Yakın çevrenin tepkisi	38

4.2.2 Futbol ortamındaki olumsuz yaklaşım	39
4.2.2.1 Seyircilerin yaklaşımı.....	40
4.2.2.2 Dış görünüm	41
4.2.2.3 Futbolcuların, antrenör ve yöneticilerin yaklaşımı.....	42
4.2.3 Uygulamadaki eşitsizlikler	44
4.2.3.1 Tesislerin yetersizliği	44
4.2.3.2 Medyada sunum	45
5. TARTIŞMA VE SONUÇ	47
KAYNAKÇA	50
EKLER.....	54
ÖZGEÇMİŞ.....	60

ÖZET

Bu çalışmanın amacı futbolda kadın hakemlerin deneyimlerini toplumsal cinsiyet perspektifiyle analiz etmektir. Bu amaçla öncelikle kadınların hakemlikte güçlenme pratikleri ortaya konulmuş, daha sonra toplumsal cinsiyete dayalı olarak karşılaştığı sorunlar incelenmiştir. Bu araştırmada probleminin niteliğini en iyi yansıtacak yöntem olarak nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir. 10 kadın futbol hakemi ile yarı yapılandırılmış görüşme tekniği uygulanmıştır. Görüşmecilerin yaşları 20 ve 40 arasında değişen 2'si üniversite öğrencisi 8'i ise üniversite mezunudur. Görüşmeler sonucunda elde edilen veriler içerik analizi tekniğiyle analiz edilmiş ve temalar kadın hakemlerin spor yoluyla güçlenmesi ve sorunlar başlıkları altında toplanmıştır. Güçlenme teması incelendiğinde spora başlama süreci, fizyolojik güçlenme, sosyal ilişkilerde güçlenme ve özgüvende artış alt temaları ortaya çıkmıştır. Sorunlar teması incelendiğinde ise aile ve yakın çevrenin tepkisi, futbol ortamındaki olumsuz yaklaşım, uygulamadaki eşitsizlikler alt temaları ortaya çıkmıştır ve bulgular bölümünde analiz edilmeye çalışılmıştır. Sonuç olarak; katılımcıların gelişen fizyolojik özellikleri ile kendilerini daha zinde ve aktif gördükleri, daha özgüven sahibi oldukları, hakemliğin iletişim ve liderlik yönlerini geliştirdiği ve sosyalleşme adına olumlu katkıların sağlandığı görülmüştür. Bununla birlikte sporun erkekler için bir uğraş olduğu, sportif faaliyet esnasında giyilen kıyafetlerin kadınlara uygun olmadığı tepkisini yakın çevrelerinden aldıkları, futbolcular, yöneticiler ve antrenörler tarafından kadın oldukları için kötü performans sergileyeceklerini düşündüklerini katılımcılar dile getirmiştir.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal cinsiyet, spor, futbol, hakem, kadın

ABSTRACT

The aim of this study is to analyze the experiences of female referees on the futbol, from a gender perspective. I chose to prefer qualitative research as the method that best reflects the nature of this problem. 10 female football judges and a semi-structured interview technique were applied. Interviewers' ages ranging from 20 to 40 are 2 university students and 8 university graduates. Women's referees' sporting empowerment and problems. When the theme of strengthening was examined, sub-themes of spore initiation process, physiological strengthening, strengthening in social relations and increase in self-confidence emerged. Soccer environment, negative approach, implementation inequalities, findings, sections, tried to be analyzed. As a result; Participants were found to have strong, active opinions, more self-confidence with their developing physiological traits, to develop their communication and leadership directions and to provide positive contributions in the name of socialization. Participants, however, expressed that the sport is an obligation for men, that the clothes that are worn during sports activities are not suitable for women, and that they think that they will perform badly for the women by the deceased, Participants think that football players, managers and coaches will perform poorly because they are women.

Keywords: Gender, sport, football, referee, woman

1.GİRİŞ ve AMAÇ

Günümüzde spor, içinde bulunduğumuz toplumsal hayattan ayrı düşünülmemektedir. Spor sosyolojisi ve spor psikolojisi alanlarında yapılan araştırmalar, sporun toplumsal yapının bir yansıması olduğunu göstermektedir. Spor kişilerin sosyal, fiziksel, zihinsel ve psikolojik gelişiminde önemli bir yer tutmaktadır. Bireyin kişiliğinin gelişmesinde, karakterinin şekillenmesinde, özgüveninin artmasında, sosyal bir hayatının olmasının yanı sıra fizyolojik ve psikolojik olarak da sağlıklı bir birey olabilmesinde güçlü bir etkisi bulunmaktadır (Güçlü ve Yentür, 2008 s. 184). Kadın ve erkek eşitsizliği, toplumun pek çok alanı gibi, sporda da cinsiyet eşitsizliği olarak önümüze çıkmaktadır. Bu eşitsizliğin kökeninde, toplumsal cinsiyet rollerinin etkisi bulunmaktadır. Yaprak'a göre (2009, s. 44) erkeklerin fiziksel üstünlüğü; genel kuvvete, performansa dayalı bu tür sporlarda kadınlardan daha iyi olduğu düşüncesi, kadınsı erkeksi spor dalı ayrımı yapılması kadının üzerine yüklenen evde yemek yapmak, bulaşık yıkamak gibi işlerin sadece kadına ait olarak gösterilmesi ile kadınların başka bir uğraşa yönelmesine izin verilmemesi toplumsal cinsiyet eşitsizliğini gösterir durumdadır.

Kadınlar spor alanında sadece sporcu olarak değil, hakem, antrenör ve yönetici gibi farklı konumlarda da yer almaktadır. Fakat hem dünyada hem bu konumlarda yer alan kadınların sayısı erkeklere oranla son derece azdır. Sınırlı sayıda kadının yer alabildiği bu alanlarda bulunmak kadınlar için hem zorlu bir mücadele sürecini, hem de güçlenmelerini sağlayacak bir deneyimi ifade etmektedir. Bu yüzden hakem, antrenör, yönetici gibi konumlarda bulunan kadınların deneyimlerinin incelenmesi bir yandan bu eşitsizlik durumunun sahaya nasıl yansıdığını, gündelik pratikleri nasıl etkilediğini göstermesi açısından önemlidir. Diğer yandan ise gündelik yaşamın dönüştürücülüğünün gösterme potansiyeli nedeniyle zengin bir malzeme sunar. Bu çerçevede bu çalışmanın amacı futbolda kadın hakemlerin deneyimlerini toplumsal cinsiyet perspektifiyle analiz etmektir. Bu amaçla öncelikle kadınların hakemlikte güçlenme pratikleri ortaya konulmuş, daha sonra toplumsal cinsiyete dayalı olarak karşılaştığı sorunlar incelenmiştir.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet

1970'lerden bu yana cinsiyet kavramının kullanımı yerini toplumsal cinsiyet kavramına bırakmıştır. Kadınlık ve erkekliğin ne anlama geldiğinin toplumsal olarak belirlendiği fikrinden yola çıkan araştırmacılara göre cinsiyet erkek ve dişi bedenindeki biyolojik farklılıklara, toplumsal cinsiyet ise erkekler ve kadınlar arasındaki ruhsal, toplumsal ve kültürel farklılıklara işaret eder. Toplumsal cinsiyet farklılıkları biyolojik olarak belirlenmez, toplum tarafından üretilir. Bu görüşe göre, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin nedeni, erkek ve dişilerin toplum tarafından kümeler ayrılması ve her kümenin kendi içerisinde farklı görev alanının olduğudur (Giddens, 2012, s. 505 - 506).

Toplumsal cinsiyet, bireylerin ve grupların elde edebilecekleri fırsatları ve yaşam şanslarını belirleyen hayati bir etken olmanın yanı sıra ev içi rollerden kamusal yaşantıya kadar olan tüm rolleri etkiler. Erkeklerin rollerine genellikle daha fazla değer verilir ve bu rollerin karşılığı daha büyüktür. Neredeyse her kültürde çocuk yetiştirme, rutin ev işlerindeki görev kadına ait olarak gözükmektedir, erkeklerin görevi ise evini geçindirmek, evine maddi destek sağlayan birey olarak gözükmektedir (Giddens, 2012 s. 514).

Toplumsal cinsiyet kavramıyla ilgili vurgulanan önemli noktalardan biri toplumsal cinsiyetin var olduğu toplum tarafından üretildiğidir. Kahraman (2010 s. 30)'a göre insanlar, kadın ya da erkek olarak doğarlar ve cinsiyete dayalı roller toplum tarafından zamanla aşılır. Bu yüzden, toplumsal cinsiyet zaman içinde farklılık gösteren ve kültürden kültüre değişen bir kavramdır. Bireyler, toplumda sahip oldukları rollerini yerine getirirken toplumsal yapının onlara biçmiş olduğu görevlere göre davranırlar.

Erkek çocuğuna alınan mavi renkli objeler, kız çocuğuna ise alınan pembe renkli objeler ile toplumsal olarak farklı rollere ayırtırmaya ve yavaş yavaş bireylere işlenmeye başlanmıştır. Dedeoğlu'na göre (2000) Toplumsal cinsiyet ilişkileri kadın ve erkeğin sadece dişi ve eril olmadığı fakat aynı zamana anne ve baba, kız çocuk ve erkek çocuk, karı ve koca olduğu bir toplumsal yapı olduğunu ifade etmektedir.

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği, kadınlar ve erkekler arasında farklı bağlamlarda ortaya çıkan, farklı rollere ayrılan, konum, iktidar, saygınlık farklılıklarına işaret eder (Giddens, 2012 s. 526).

Ökten'e göre (2009 s. 302) Bir toplum içinde kadın ve erkeğin, özel veya kamusal alanda nerede duracağını, sosyal hayatta nasıl yer alacağını toplumsal cinsiyet rejimi belirler.

Her ne kadar, erkeklerin ve kadınların rolleri kültürden kültüre çeşitlilik gösterse de, kadınlarının erkeklerinden daha güçlü olduğu bilinen bir toplum yoktur (Giddens, 2012 s. 514).

Kadın ve erkek eşitsizliği, toplumun pek çok alanı gibi, sporda da cinsiyet eşitsizliği olarak önümüze çıkmaktadır. Bu eşitsizliğin kökeninde, toplumsal cinsiyet rollerinin etkisi bulunmaktadır.

Kadın ve erkeğin spora katılımı hususunda, herhangi bir anatomik, fizyolojik biyolojik temele dayanmadan erkekler için futbol, boks ve güreş gibi performans sporları uygun görülürken; kadınlar için dans, jimnastik ve artistik patinaj gibi estetik barındıran sporların uygun olduğu düşüncesi (Appleby ve Foster, 2013; aktaran Yüksel 2014). başta Batı toplumları olmak üzere, bizim ülkemizde de yansımaları görülen toplumsal olarak oluşturulmuş kabullerin neticesidir. Kadınlara uygun görülen sporlar erkeklerden farklı olarak estetik kaygı taşımayan spor branşları uygun görülmüş ve bu tür branşlara yönlendirilmişlerdir (Yüksel, 2014).

Kadınların spordaki eşitsizliği futbol gibi erkeksi görülen sporlarda keskinen, uzmanlık ve yöneticilik konumları söz konusu olduğunda eşitsizlik oldukça çarpıcı bir boyutta kendini göstermektedir.

2.2 Kadın ve Kamusal Yaşam

2.2.1 İş hayatı

Kadın ve erkek arasındaki cinsiyet ayrımının bütün toplumlarda bir rol ayrımına yol açtığı, bu rol bölüşümü nedeni ile kadının ev ve özel yaşamla sınırlandığı, erkeğin ise toplumda evin ekmeğini kazanan, evinin maddi gelirini sağlayan, evde ki son sözü

söyleyen, söz sahibi olan bir güç olarak etkin bir rol oynadığı görülmektedir. Kadın eğitiminde, çalışma hayatında ve çalışmasının karşılığını almasında, sosyal hayata katılmasında hep “kadın” olduğu için engellenmiş ve sınırlandırılmıştır. Ancak kadınlar vermiş olduğu uzun mücadeleler sonucunda toplumda bazı haklar elde etmeye başlamışlardır. Dünyadaki kadın hakları konusundaki bu duyarlılığın gelişiminde kuşkusuz toplumdaki demokrasi ve eşitlik kavramları kadar, kadın hareketlerinin de payı olmuştur (Koray ve ark., 2000 aktaran; Kocacık ve Gökkaya 2005).

Ataerkil toplumlarda egemen olan geleneksel ideolojinin cinsiyetçi işbölümü, kadını öncelikle ev işlerinden ve çocuk bakımından sorumlu tutar. Bu nedenle, kadınların bir çoğu sosyal hayattan ve kamusal yaşamdan uzak kalır ve kendilerini küçük yaşlardan itibaren öğretilip benimsetilen toplum tarafından biçilmiş olan toplumsal cinsiyet rollerine göre beceriler edinir. Zaman zaman bu beceriler onlara ev işlerinin bir tür uzantısı olan mesleklerde çalışma olanağı sağlar. Meslekleri toplumsal cinsiyet açısından bölümlere ayıran bu gelenekselci anlayış, kadını işgücüne, geleneksel statüsünü koruyarak ancak kadının emeğini gerektiren zorunlu hallerde dahil eder. Kadınlar işte bu nedenle sağlık, eğitim, gıda gibi sektörlerde yoğun olarak istihdam edilirler. Evlilik, çocuk gibi işlerden kadınlar sorunlu gözüktüğünden dolayı işi aksatma veya bırakma olasılıkları ev içi rollerinden dolayı çok yüksek görüldüğünden yönetici, uzman konumlarda çalıştırılmaları işverenlerce tercih edilmezler (Arat, 1994, aktaran; Önder 2013).

Toplumların kültürel ve tarihi birikimleri doğrultusunda kadınlar ve erkekler için farklı rolleri, sorumlulukları ve hatta yaptıkları fiziksel beceri ve aktiviteleri bile uygun görmeleri haline cinsiyete dayalı işbölümü denilmektedir. Bu iş bölümü cinsiyetler arası karşılıklı bağımlılık ve işbirliğinin göstergesidir. Bunun bir yönü erkeklerin yaptıkları işlerin maddi açıdan daha yüksek olması ve göz önünde olmaları, kadınların yaptıkları işlerin daha çok ev içi emeğe dayanan ve ücreti düşük işler olmasıdır. Bir yönü de, işlerin cinsiyetçi yaklaşımla ayrılıp erkek ve kadına farklı rollerde işlerin uygun görünmesidir (Aksoy, 2006 aktaran; Önder 2013).

Ökten'e göre (2009 s. 302) Bir toplum içinde kadın ve erkeğin, özel veya kamusal alanda hangi rol ve modelde yer alacağını, sosyal hayata ne oranda katılacağını ve nasıl temsil edileceğini toplumsal cinsiyet rejimi belirler.

Türkiye'de 1980'lerde uygulamaya konan yapısal uyum programlarıyla birlikte, enformel sektörde belli alanlarda kadınların sayıca yoğunluğu artmaya başlamıştır (Dedeoğlu, 2000).

Türkiye'de çalışma hayatı içerisinde geçmiş yıllara nazaran daha fazla rol alan kadınların işgücüne katılımını destekleyecek bir takım yasal düzenlemelerin olması özellikle gebelik ve emzirme dönemindeki izinler kadınları iş hayatında destekleyen bir düzenleme olmuştur. Kadınların ekonomik özgürlükleriyle birlikte kendilerine zaman ayırma fırsatı doğması onları erkekler karşısında güçlendirmiştir. Böylelikle erkeklere ekonomik olarak bağımlı olmadıkları için istedikleri aktiviteye katılabilmektedirler.

Kadın Çalışanların Çalışma Yaşamında Karşı Karşıya Olduğu Eşitsizlikler Cinsiyet faktörüne bağlı olarak kadınların iş yaşamında karşılaştıkları sorunları belli başlı beş grupta toplamak mümkündür. Bunlar sırasıyla (Kocacık ve Gökkaya, 2005)

- Eğitim ve mesleki eğitimde eşitsizlik,
- İş bulma ve yükseltilmede eşitsizlik,
- Ücretlendirmede eşitsizlik,
- Sosyal haklardan yararlanmada eşitsizlik,
- Cinsel tacizdir

2.2.2. Eğitim ve mesleki eğitimde eşitsizlik

II. Dünya Savaşı sonrasında kadınların çalışma yaşamına katılımında büyük bir artış gözlenmiştir. Çünkü II. Dünya Savaşı yıllarında kadınlar, erkeklerin savaşa katılmasıyla birlikte boşalan yerleri istihdam etmişler ve işleri yürütmeye başlamışlardır. Bu durum, her ne kadar zorunluluktan kaynaklanmış olsa da kadınlar, eğitim kalitesinin yükselmesi ile kendilerini çalışma hayatı içinde kanıtlamaya

başlamışlardır. Böylece, kadın için işyerinde başlayan iş bölümü, etkisini ev yaşamında da hissettirerek, ev işlerinde ve çocukların bakımı konusunda sorumluluğu kadın ve erkek arasında paylaştırmaya başlamıştır. Bu durum kadına, sadece ev kadını rolünü değil aynı zamanda çalışan kadın rolünü de katmıştır (Pur ve ark., 1998 aktaran; Kocacık ve Gökkaya 2005). Kadının, toplumsal rolü nedeniyle ev içi roller ile kamusal alandaki rollerden dolayı yaşadığı yoğunluk nedeniyle kadınların annelik, eşlik rolünün bir uzantısı gibi değerlendirilen öğretmenlik, hemşirelik, sekreterlik gibi feminen mesleklere yönelmesine yol açmıştır (Koray, 1993 aktaran; Kocacık ve Gökkaya 2005). Böylece erkeksi ve kadınsı meslek ayrımı ortaya çıkmıştır. Ayrıca kadınların iş güvencesi ve ev işleri, çocuk bakımı gibi işler için zaman problemi olmasından dolayı kamu kesimini tercih ettikleri görülmüştür (tisk.org aktaran; Kocacık ve Gökkaya 2005).

Yukarıda açıklandığı gibi kadınlar üzerinde oluşturulmuş olan toplumsal cinsiyetçi rollerin baskısı kamusal alanda kadınların iş yaşamlarını oldukça olumsuz etkilemektedir. Cinsiyetçi rollerin yanında biyolojik farklılık da ortaya atılarak iş gücü gerektiren işlerde kadınların çalışamayacağı algısı toplum tarafından oluşturulmuştur.

2.2.3. İş bulma ve yükseltimede eşitsizlik

Cinsiyet ayrımcılığı en genel haliyle; mesleklere girişlerde, ücretlerde ve terfi etme durumlarında görülmektedir. Meslekler, yapılan iş kadın ve erkek işi olarak en başında ayrılmaktadır. Çoğu zaman işle ilgili bazı özellikler sadece bir cinsin atfedilmekte, diğer cinsin bu niteliklerden tamamen yoksun olduğu varsayılmaktadır. Bunların yanı sıra kadınların ev içi rollerinin yoğunluğundan dolayı işlerine yeterince önem veremeyeceği ya da kadınların evleninceye kadar geçici olarak çalışacağı düşüncesi kadınlara karşı işe girişte ayrımcılık yapılmasına neden olmaktadır. İşe girişte ayrımcılığın yanında girilen işte, yapılan iş aynı dahi olsa kadın ve erkeğe farklı ücret ödenmesi ayrımcılığa neden olmaktadır (Nasır 1997 aktaran; Alparslan ve ark., 2015). Toplumsal cinsiyetçi rollerin etkisi iş yaşamında kadın erkek eşitsizliğini bizlere göstermektedir.

Kadınlar işten çıkarmalara maruz kalma konusunda erkeklere göre dezavantajlı durumdadır. İşçi çıkarmalarda daha çok vasıfsız ve yeri kolay doldurulabilecek işçilerin tercih edilmesi ve kadınların ailenin maddi yükünü taşımakla görevli kişiler olmadığı düşüncesi nedeniyle kadınlar bu tür cinsiyetçi uygulamalara maruz kalmaktadır (Ecevit, 1995 aktaran; Çakır 2008).

2.2.4. Ücretlendirmede eşitsizlik

Ücretlendirmede ayrımcılık, ücretlerin belirlenmesinde yapılan işin içeriğinin değil, işi yapacak kişinin cinsiyetinin belirleyici olması halinde ortaya çıkmaktadır (Erdut, 2006 aktaran; Çakır 2008). Kadın ve erkeklerin belirli işkollarında yoğunlaşması, eğitimde ve iş tecrübesinde erkeklerin avantajlı konumu, kadınlara ödenen ücretin de düşük olması sonucunu doğurmaktadır (Hoffman ve Everett, 2005 aktaran; Alparslan ve ark., 2015). İstihdam edilen kadınlara ödenen ortalama ücret, her ne kadar geçen 20 yılda aradaki farkla biraz daraldıysa da, erkeklere ödenenin çok daha altındadır. Kadınlar, daha vasıfsız ve maddi geliri az olan işlerde istihdam edilebilmektedirler. Ancak erkeklerle aynı mesleki kategorilerde bile ortalama olarak kadınlar daha düşük ücret almaktadırlar. Örneğin İngiltere’de basit büro işlerinde çalışan kadınlar, aynı işte çalışan erkeklerin aldığı ücretin % 60’ını, kadın satış elemanları aynı işte çalışan erkeklerin aldığı ücretin % 57’sini almaktadırlar (Giddens, 2000 aktaran; Kocacık ve Gökkaya 2005). Kadının işgücü piyasasındaki konumuna bakıldığında, genellikle emek yoğun ancak niteliksiz ve düşük ücretli işlerde çalıştıkları görülmektedir (Aytaç ve diğerleri, 2002 aktaran; Alparslan ve ark., 2015).

2.2.5. Sosyal haklardan yararlanmada eşitsizlik

Kadınlar eşit ücret alamamanın yanında örgütlenme hakkından da erkeklere oranla daha az yararlanmaktadır. II. Dünya Savaşı’ndan sonra kadın işgücü sayısı artarken yasal düzenlemeler beraberinde kadınların da başta sendikal örgütlenme haklarından yararlanmaya başladıkları görülmüş, ancak yine de kadınların örgütlenmesi yetersiz kalmıştır. Bu oluşumda sendikacılığın erkek işi olarak algılanmasının önemli bir rolü olduğu söylenebilir (tisk.org.tr aktaran; Kocacık ve Gökkaya 2005).

2.2.6. Cinsel taciz

Toplumsal cinsiyet rollerinin hüküm sürdüğü, erkeklerin sayıca yoğun olduğu kurumlar cinsel tacize ortam hazırlamaktadırlar. Bir işte belli bir cinsiyet yüksek oranda ise ve iş dağılımı da cinsiyete göre yapılmışsa, o işyeri cinsel tacize potansiyel bir zemin yaratmaktadır. Erkeklerin yapmakta daha baskın olduğu işlerdeki kadınlar çok fazla dikkat çekerler. İşyeri normları, yöneticilerin astlarına karşı tutumları ve uyguladıkları yönetim gücü tipleri, çalışma adetleri örgüt ikliminin cinsel tacize elverişli olup olmadığı konusunda çalışanlara' fikir verir. Üst yönetimin taciz davranışlarına göz yummaları, çalışanları taciz konusunda cesaretlendirir (Larwood ve Gutek, 1984 aktaran; Gerni 2001).

Cinsel tacizin amacı, kadının işteki rolünü ve fonksiyonlarını geri plana itip onun toplumdaki asıl fonksiyonunun cinselliği olduğunu vurgulamak ve kadının cinsiyete dayalı çaresizliği, yetersizliği ve pasifliğine dikkat çekilerek çalışma rolünü azaltmaktır. Cinsel tacize uğrama korkusu kadınları çalışma hayatına girmekten caydırabilir, toplum tarafından erkek işi olarak benimsenmiş olan işlerden uzak durmasına sebep olabilir (Gerni 2001).

2.3 Kadınların Spora Katılımının Tarihsel Gelişimi

Kadınların spora katılımı uzun bir tarih geçmişine dayanmaktadır. Bu tarih süreci aynı zamanda bölünmenin ve ayrımcılığın ortaya çıkması sürecidir. Bununla birlikte, kadın sporcular tarafından kazanılan büyük başarılar oldukça fazladır. Kadınlar ve kız çocuklarının toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve her alanda desteklenmeleri ile önemli gelişmeler sağlamıştır (United Nations, 2007; aktaran Özbey ve Güzel 2011). Coakley'e (2004 aktaran; Özbey ve Güzel, 2011) göre, Birleşik Devletler'de sporda kız çocuklarının ve kadınların katılımını artıran ve başlangıcı 1970'lerin ilk yıllarına dayanan 5 faktör etken olmuştur.

Bunlar:

1. Yeni olanaklar,
2. Hükümetin eşit haklar yasası,
3. Küresel Kadın hakları hareketi,
4. Sağlık ve Zindelik Hareketi,
5. Kadınların medyada yer almalarındaki artış

Kadınların ve kız çocuklarının spordaki cinsiyet ayrımcılığına meydan okumaları ve spora katılımı cinsiyet eşitliğinin desteklenmesi, kadınlar ve kız çocuklarının yer aldıkları alanların artması için bir araç olarak görülmektedir. Özellikle, sporda liderlik yapan kadınlar, diğer kadınlar üzerinde bilhassa geleneksel erkek egemenliğinin görüldüğü alanlarda liderler ve karar vericiler olarak kendi yetenekleri için model oluşturabilirler. Kadınların spora ilgisi, sosyal hayata ve toplumsal gelişime belirgin bir katkı yapabilmektedir (United Nations, 2007; aktaran Özbey ve Güzel 2011).

Kadınların ev içi rollerini göz önünde tutarak, kadınsı özelliklerle adlandırma yapılarak kadınlar sporda erkeklerin gölgesinde bırakılmıştır.

Tarih boyunca tüm toplumlarda kadınlar ve erkekler, temelde biyolojik olan ancak kültürel olarak rol farklılıklarıyla yaşamışlardır. Bu farklılık hiyerarşik bir görünümdür. Bu hiyerarşide kadınlar genellikle eksik olarak görülmüş, erkek kontrolünde belirlenen toplumsal yapı içerisinde ele alınmıştır (Yaprak, 2009 s. 40). Sporu erkeğin atletik yapısı ile bütünleştirerek erkeğe özgü bir etkinlik olarak görme, erkeği toplumda egemen olarak kabul eden ataerkillik anlayışın bir ürünüdür (Koca ve Bulgu, 2005 s.6). Walby için ataerkillik erkeklerin kadınları egemenlik ve baskı altına aldığı, sömürdüğü bir toplumsal yapı dizgesidir (Giddens, 2012 s. 521).

Kadınların patolojik bir fizyolojinin kurbanı olarak ağır sportif etkinliklere dayanamayacak kadar zayıf varlıklar olduğu kadın bedenindeki gerçeklerden yola çıkarak ileri sürülmüş ve bu alanlar kadınlara kapalı tutulmuştur. Kadının sporda ikinciliğinin nedeni olarak onun fizyolojik ve anatomik yapısı bahane gösterilmiştir

ve bu nedenle kadının ancak rekreatif amaçlı spor yapmasının uygunluğu dile getirilmiştir (Koca ve Bulgu, 2005 s. 5).

Öyle ki FIFA eski başkanı Sepp Blatter'in kadın futbolunun ilgi çekmesi için kısa tayt giymesi önerisi tartışma yaratmıştı. Kadının dişiliğine vurgu yapılarak, topluma o şekilde yansıtılmasıyla kadının yalnızca seksi görünmesiyle sporda ilgi çekebileceğini hafızalara kazımış oldu.

Sporcuların daha kendine güvenli, özgüveni yüksek ve sosyal olarak uyumlu oldukları hakkında birçok kanıt vardır (Eppright, ve ark., aktaran Güçlü ve Yentür, 2008). Spora katılım kadınlar üzerinde aktif olma, zinde ve güçlü görünüme katkıda bulunduğu yapılan araştırmalar neticesinde görmekteyiz. Batı dünyasında 19. yüzyılda “Ben de varım” diyen kadın, mücadelesinin meyvelerini 20. yüzyılda toplamaya başlamış; bu sürecin doğal bir uzantısı olarak spora da katılmıştır. Batı dünyasında artık kadınlar da erkekler kadar spor yapabilmekte ve yaklaşık 30 yıldan beri spora katılımları sürekli artmaktadır (Amman, 2004; aktaran Atalay Noordegraaf ve Çoknaz 2014).

2.3.1 Antik Çağ'da kadın ve spor

Antik toplumlarda spor etkinlikleri öncelikle savaşçı kabiliyetlerinin becerilerin geliştirilmesi ve korunması amacıyla yapılırdı. Tarihte bilinen ilk uygarlıklardan biri olan Mısır'da dini, bedeni ve zihni dinlendiren ve askeri amaçlı aktiviteler kapsamında akrobatik hareketler ve jimnastik, halat çekme, sopalı ve toplu oyunlar, bıçak atma, güreş, yüzme, dans ve şans oyunları gibi oyun ve yarışmaların yapıldığı bilinmektedir. MÖ 2600'lere ait Mısır duvar resimlerinde akrobatik jimnastik hareketleri yapan ve top oynayan kadın tasvirleri eski dünyada kadın-spor ilişkisine dair düşüncelere işaret etmektedir. Bununla birlikte, halâ bu oyunlar ve kadınların bunlara katılımlarının niteliği hakkında yeterli bilgi yoktur (Bandy, 2000 aktaran; Memiş ve Yıldırım 2011).

Antik Yunan'da Klasik Dönem (MÖ 500-323) öncesinde kadınlardan çocuk doğurmaları, evdeki yaşamlarını sürdürebilmek için gerekli olan işleri yapmaları beklenirdi (Spears, 1984 aktaran; Memiş ve Yıldırım 2011). Antik Yunan'da kadınların fiziksel etkinliklere katılımı kadınlar için uygun görülmuş olan sosyal

roller bakımından toplumlar arasında farklılık göstermekteydi (Aybek ve Yıldırım, 2016). Spartalı kadınların ise diğer Yunan kentlerindeki kadınların aksine fiziksel olarak eğitilir ve antrene edilirdi (Bandy, 2000 aktaran; Memiş ve Yıldırım 2011). Kadınların aldıkları bu eğitimin nedeni ise Sparta uğruna savaşacak ve can verecek güçlü bir nesil dünyaya getirebilmek için yoğun fiziksel aktivitelere yönelmesi gerektiği idi. Bunun içinde kadınlara ait spor alanlarında yüksek yoğunluk gerektiren performans sporları ile uğraşıyorlardı (Aybek ve Yıldırım, 2016).

Beden eğitimi ağırlıklı Klasik Çağ Atina okul sisteminde de kızların sportif eğitime katılması ise söz konusu değildi (Bohus, 1986 aktaran; Memiş ve Yıldırım 2011). Demeter rahibesi dışında kadınlar Antik Yunan'da Olimpiyat Oyunlarına seyirci olarak bile katılamazlar (Lyberg, 2000), yarışmaları gizlice seyreden bir kadın yakalandığında Typaeum dağından atılarak ölümlerle cezalandırılırdı (Mechikof ve Estes, 1993 aktaran; Memiş ve Yıldırım 2011).

2.3.2 Orta çağ'dan 19. yüzyıla kadar kadının spordaki yeri

Avrupa'da Orta Çağ'ın başlarında Hıristiyanlığın yayılmasından sonra yerleşen insanın bedenine eziyet etmesi düşüncesi ile beden eğitimi geri planda kalmıştır. (Bucher ve Wuest, 1987 aktaran; Memiş ve Yıldırım 2011). Erken Ortaçağ toplumsal düzeninin sonucu olarak kızlar sarada kafes sisteminde pasif bir yaşam için yetiştiriliyor, okullarda sportif etkinliklere olan yatkınlıkları dizginleniyor, sağlık, mutluluk ve zindelik ahlakı bozan kıstaslar olarak görülüyordu (Alpman, 1972 aktaran; Aybek ve Yıldırım, 2016). Soylu sınıf kızları, dini eğitim, dans, şarkı söyleme ve toplumda nasıl davranılması gerektiği ile alakalı dersleri alıyorlardı. Bunun yanında el becerileri ile ilgili eğitimler alarak soylu erkeklerin hayatlarına kusursuzca ayak uydurabilmek amacı güdülmüyordu (Butts, 1955 aktaran; Memiş ve Yıldırım 2011). Hümanizmin doğuşuyla birlikte birçok spor aktiviteleri soylular tarafından benimsendi. Kadınlar artık okçuluğa, küreğe, satranca, avlanmaya, buz patenine, at sürmeye ve diğer aktivitelere katılır olmuşlardır. 17. ve 18. yüzyıllarda Avrupa'da sporun kurumsallaşması adına bir takım çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Ancak çoğu sportif aktivite ortamları tatiller, kutlamalar veya festivallerdi. Fransa ve Almanya'da kadınlar balona binmeyi tercih ediyorlardı (Bandy, 2000 aktaran; Memiş ve Yıldırım 2011). Alman jimnastiğinin babası olan

Friedrich Ludwig Jahn, jimnastiğin savaş için gerekli olan bir eğitim olduğuna inanmaktaydı ve savaşın erkeklerle adlandırılmasından dolayı kadınları bu spor aktivitesinden uzak durması gerektiğine inanıyorlardı. Ancak 1830'larda Almanya'da kadınlar için jimnastik gelişmeye başlamıştır. İp atlama aşırı güç gerektiren fiziksel aktivite sayılmadığı için kızlara özgü bir egzersiz olarak benimsenmişti (Pfister, 2000 aktaran; Memiş ve Yıldırım 2011).

2.3.3 Baron Pierre de Coubertin'in olimpizm felsefesinde kadın

Kadınların Olimpik Hareket ve olimpiyat oyunlarına katılma durumlarının tarihsel sürecine bakıldığında, bugün kadınların, genç kızların ve kız çocuklarının yaşadıkları olumsuzlukları anlamak mümkün olmaktadır. Örneğin; sadece Yunan vatandaşlarına açık olan olimpiyatlara, Roma İmparatorluğu'nun sınırları içindeki herkesin katılabilmesi sağlanmıştır. Yunanistan'da Olimpiyat Oyunları sadece Yunanlılar için yapılmıştır. Yabancılar ve esirler oyunlara katılamamış, kadınlara oyunları izleme izni bile verilmemiştir. Yetkililerin gözünden kaçarak, seyirci olarak sahaya giren kadınlar, dağın yüksek bir yamacından atılarak öldürülmüşlerdir. Oyunlar sırasında tek kadın olarak Demeter Rahibesi bulundurulmuştur (Şentürk ve Özdilek 2007; aktaran Özbey ve Güzel 2011). Böylesine bir düşünce ile başlayan Olimpiyat oyunlarının kadınlar tarafından kat ettiği yol küçümsenmeyecek kadar önemlidir. Bununla beraber kadınlar, fiziksel aktivitelere ve Olimpiyat oyunlarına hızla artan oranlarda katılırlarken, Olimpik Hareket içerisinde kadınların yönetim kademelerinde görev almaları düşüktür. Olimpik programın uygulanması ve yayılması, IOC ve Uluslararası Federasyonların sorumluluğundadır. Bu kurumlarda çalışan bayan sayıları incelendiğinde, sadece IOC' de değil aynı zamanda Milli Olimpiyat Komitelerinde (UOK) ve Uluslararası Federasyonlarda (UF) karar vericilerin her zaman nerdeyse tamamı sadece erkeklerden oluştuğu görülmektedir (Özbey ve Güzel 2011).

Kadınların sporda kabul görmemesi, eski Yunanda olimpiyatlara kadınların alınmamasıyla başlamış, modern oyunların tekrar doğmasıyla, Baron De Coubertin tarafından da sürdürülmüştür (Kuter, 2009). Kadınların hassas, zarif olduğunu ve iç güdülerıyla hareket ettiklerini düşünerek spor müsabakalarında yarışmalarının da mümkün olmadığı kanısındaydı (Memiş ve Yıldırım 2011).

Dünya sporunun gelişmesinde ve yaygınlaşmasında önemli bir yeri olan Coubertin yaptığı ateşli konuşmalarla, 1901'de “kadınların rolü, erkeklerin galibiyetini takdir etmektir”, 1902'de “kadın sporları, doğanın kurallarına aykırıdır”, 1912'de “Olimpiyat oyunları erkeklere ayrılmalı ve kadın sporcuların görünüşlerinin korkutucu olduğu düşüncesi vurgulanmalıdır” buyurmuşlardır (Kuter, 2009). Coubertin'in sporda kadınlara yer vermeme düşüncesinin altında, yetişmiş olduğu aristokrat ailenin ve milliyetçi duygularının yanı sıra, İngiltere'deki incelemeleri sırasında benimsemiş olduğu “Kassal Hıristiyanlık” (Muscular Christianity) fikrinin de etkisi büyüktür. 1800'lü yıllarda İngiltere'de benimsenen bu düşünceye göre insanda doğuştan gelen ve Tanrısal olan büyük bir güç ve kuvvet vardı. İyi bir Hıristiyan erkeği sağlıklı ve güçlü olmalıydı. Fiziksel olarak güçlü olan bir kişi aynı zamanda iyi bir Hıristiyan olmaya çalışıyor demektir ve dolayısıyla spor faaliyetlerinin amacı güçlü bir Hıristiyan olma çabasıydı (Memiş ve Yıldırım 2011).

1924 yılında kadınlar erkeklerden 20 yıl sonra yarışmaya başladıklarında ise Coubertin, Uluslararası Olimpiyat komitesinde kadınların oyunlardan uzaklaştırılmasını istemiştir. 1925'de kadınların tasnif dışı yarışmalarını önerirken, 1934'de kadın sporcuların yarışmalarda yer almasının erkek sporcular için iyi olmadığı konusunda uyarılarda bulunmuştur. 1935'de ise tekrar ısrarla kadınların halk karşılaşmalarına katılmasına karşı olduğunu, onların toplum içerisinde spor yapmaması gerektiğini, olimpiyat oyunlarında kadınların asıl rolünün erkeklerin başarılarının ödüllendirilmesinde görev almak olduğunu vurgulamıştır (Kuter, 2009). Türkiye ilk defa 1936 Berlin Olimpiyat Oyunları'nda 2 kadın sporcu ile katılmıştır (Özbey ve Güzel 2011).

Görüyoruz ki kadının ev içi rollerinin etkisi, erkeğinin isteklerini yapan bir model olarak görülmesi, kadını erkeğin arkasında bırakmıştır.

2.3.4 Viktorya döneminde kadınların spora katılımı

Viktorya dönemi kadınların spor tarihinde yer almaya başladığı, kadın sporunun gelişme yılları olarak kabul edilir (Hargreaves, 2002, aktaran; Taşdelen ve Koca 2015). Kadınların özel alandan kamusal alana çıkarak çalışma yaşamında yer almasının paralelinde kadınların spora katılımlarına da yavaş yavaş izin verilir. Fakat

Viktoryen inanış, ilk zamanlar kadınları spordan uzak tutmuş daha sonra ise kadınların hangi sportif etkinliklere katılabileceğini belirlemişlerdir. Kadınları spor alanında belirli sınırlara hapseden, Viktoryen inanışın yüreğinde duran erkeğin gücü ve kadının zayıflığına yönelik biyolojik farklılığa dayanan söylemlerdir. Kadın onlar için sadece neslin devamı için gerekli olan bir fizyolojik varlık olduğudur. Fiziksel güç gerektiren performans sporları kadınlar için uygun görülmemekle birlikte onların gözünde kaslılık sadece erkeklere aitmiş olarak gözüktüğünden dolayı kadınların olması gerektiğinden farklı görünmesi, üremeye zarar verecek bir tehlike olarak görünmekteydi (Parker, 2010 aktaran; Taşdelen ve Koca 2015).

Fakat tüm bu inanışlara rağmen, orta sınıf kadınlar spora aktif olarak katılmaya başladılar fakat kadınlara uygun görülen spor aktivitelerine katılmaları gerektiğini belirtmişlerdir (Taşdelen ve Koca 2015).

McCrone (1991, s.159)'a göre sportif devrim orta sınıfın devrimiydi. Özellikle kadınların kamusal alandaki spor etkinliklerine dahil olabilmeleri için sosyal ekonomik ve kültürel sermayeyi gerekli kılıyordu (Taşdelen ve Koca 2015).

Bu dönemde kadınların katıldıkları spor dallarından biri olan bisikletin önemi ise kadınların özgürleşmesindeki rolünde yatar. Bu dönem İngiliz kadınları tarafından giyilen ince bel gösteren bedenin dik durmasını sağlayan korse kadınların spora katılımını ciddi anlamda kısıtlıyordu. Bisiklet, kadınların korseye hapsedilmiş bedenlerinin kurtuluşunun bir anahtarı olmuştur (McCrone 1990; aktaran Love, 2007, s.586) (Taşdelen ve Koca 2015).

2.3.5 Erken cumhuriyet döneminde kadınların spora katılımı

Cumhuriyet'in kuruluşundan sonra, sağlıklı bedenlerin güçlü, kuvvetli nesiller yaratacağı ilkesinin etkisiyle kadınları spor alanlarına çekme politikasında bir takım kategoriler ön plana çıkar. Erken Cumhuriyet döneminin hedefleri spora yönlendirilen annelerin ilk önce iyi eş ve iyi anne olmaktan geçiyordu. Kadınların spora katılımının amacı gelecek nesli dünyaya getirecek ve yetiştirecek kadınların sağlıklı, güçlü kadınlar olmasından geçiyordu. 1930'lu yılların başlarından itibaren kadın sporcuların fiziksel aktivitelerinin görselliği ön planda olan resimleri, kitle iletişim araçlarında fazlaca yer almaya başlamıştır. Güzellik kraliçelerinin bedenleri

spor aktiviteleriyle şekillendirilmiş ve spor ile sağlıklı görünüm elde etmenin önemi ne dikkat çekilmiştir. 1936 yılındaki olimpiyat oyunlarına iki kadın sporunun katılması, Türk kadınının modern yönünün batıya sunulması anlamına gelmekteydi (Kavasoğlu ve Yıldırım, 2016).

2.4 Kadınların uzman ve yönetici düzeyinde spora katılımı

Profesyonel bir meslek olarak sporun kadınlar arasında yaygınlaşmaya başlaması ve yönetim ve uzmanlık kademelerinde halen çok az olsa da kadınların yer alması da bu gelişmelerle ilişkilidir. Kadınların ev ve çalışma yaşamını uyumlaştırabilmelerine yardımcı kurumsal düzenlemelerin sınırlılığı, aile içinde ataerkil iş bölümü ve kadından beklenen görevler, kocanın yaklaşımı ve bunun yanında erkeklere tanınan ayrıcalık, işin yarattığı baskı, kadınların kendilerini geliştirme fırsatlarından (hizmet içi eğitimler, seminerler gibi) daha az yararlanabilmeleri, kamu kuruluşlarındaki yükselmelerde liyakat'tan ziyade siyasi yandaşlığın ve kayırmacılığın bir ölçüt olarak kullanılması ve erkeklere öncelik verilmesini onaylayan erkek taraflı bakış açısı, yönetim kademelerinde görev yapan kadın sayısının azlığının nedenlerinden bazılarıdır (Akçamete, 2004; Atabek, 1994; Growe ve Montgomery, 2000; Kabasakal, 1998; Kuzgun ve Sevim, 2004; Özkaplan ve Serdaroğlu, 2004; Özsoy 1993; aktaran Koca, 2011 s. 3).

Koca'ya göre (2011 s. 4) Spor kurumlarında yönetim kademelerinde kadınların temsil oranındaki eşitsizliklerin nedenleri özellikle 2000'li yılların önemli araştırma konularının başında gelmektedir. Örneğin, Shaw ve Hoeber (2003)'in yaptığı araştırmada yüksek kademedeki spor yöneticisi kadınların sayısının azlığının nedenleri araştırılmıştır. Araştırmada kurumsal belgeler, kurum politikası, mektuplar, toplantı süreleri, broşürler ve kurumun geçmişleri incelenmiş ve 35 kurum üyesi (ücretli çalışanlar ve gönüllüler) ile görüşmeler yapılmıştır. Araştırmanın sonucunda kadınların yumuşak yüzlü olmalarının, "iş adamı" kalıbının iş hayatına yerleşmiş olmasının ve çocuk doğurmak ve çocuk bakımı gibi etkenlerin kadınların kariyerlerinde ilerlemesinde engel olabildiği bulunmuştur.

Belirli branşlarda kadınların sayısı daha hızlı bir artış göstermiştir. Futbol gibi oldukça erkek bir alanda bu artış çok hızlı olmamıştır fakat daha önce kadınların

bulunmadığı bu alan da kadınlara açılmıştır. Kadın futbolu 2000'lerden sonra yaygınlaşmaya başlamış, antrenör ve hakem pozisyonunda da kadınların sayısı artmaya başlamıştır.

2.5. Futbol ve Kadın

2.5.1. Dünya'da Kadın Futbolu Tarihi

1895'te, Britanya Bayanlar Futbol Kulübü ismiyle ilk kadın futbol takımı kuruldu. Böylece bu kulüp, kendi bünyesinde oluşturduğu takımlarla ilk kadınlar arası futbol karşılaşmalarının düzenlenmesini sağladı. Kadınlar organize futbolu erkekler kadar uzun zamandır oynamamaktadır. Kadınların 12. yy.'ın İngiltere'sinde halk oyunlarına iştirak ettikleri bilinir. Organize olmuş oyunlar 18.yy. İskoçya'sına kadar geri gider. Bu devirde evli ve bekâr kadınlar arasında maçlar oynanır, seyirci sayısı da 10 bini bulurdu. Modern oyuncular 19. yy.'da gelişti ve kadın maçları takım halinde İngiltere, Fransa ve Kanada'da belirli bir popülariteye ulaştı. O zaman ki "altın çağ" 1921 de bitme noktasına geldi. Çünkü İngiliz futbol birliği kadınların futbol oynamasına karşı çıktı ve futbol oynamalarını azaltmak için onlara çok az, futbol oynayacakları alan bıraktı. Kadın futbolunun tekrar ortaya çıkışı, kızlar için maçların İngiltere'de bile popüler olduğu 1950'li yıllardı. Amerika Birleşik Devletleri'nde ise yoğun bir futbol hareketlenmesi vardı. Aynı yıllarda Latin Amerika ülkelerinde de kadın futbolunun popülaritesi artmıştı. 26 Mart 1957'de Kosta Rika kadın futbol takımı ile Amerika'nın oynadığı maçta, Kosta Rika Amerika'yı 3-1 yendi. Kosta Rika aynı yılın Nisan ayında maçlar için Panama'ya gitmiş, çok geçmeden 1950 ile 1960 yılları arasında Curazao, Orta Amerika, Kolombiya, Küba ve Meksika takımları kuruldu. Bu takımların bazıları kendi ulusal federasyonlarınca kabul görmemesine karşın, ilk ulusal kadın futbol takımlarıydı. Bu ilk oluşumdaki takımlar 1963 yılına kadar devam etti. 1957'de Almanya, resmi olmayan bir şampiyona düzenledi. 1960'lı yıllarda Doğu Avrupa'da ki komünist ülkeler kadınları spora katılmaları için teşvik etmiş ve bu sporların içinde futbol da yerini almıştı. 1971 yılına kadar 34 ülkede organize futbol maçları oynanıyordu. 1970'de Alman Futbol Birliği kızlar ve kadınların futbol oyununa üye olabileceklerini ve birlikte topluluk oluşturabileceklerini kabul etti. O zaman yaklaşık 75 bin kız ve kadın 11 bin kulüp takımı içinde organize edildi. İskoçya da İskoç Futbol Federasyonu 1974

Eylül'ünde kadın futbol federasyonunu resmen tanıdı. Bu destek ile kadın futbolu büyümeye devam etti. Günümüzde 900'ün üzerinde lisanslı futbolcu, 28 büyükler kulübü, 16 adet 16 yaş altı kulüp İskoçya'da ulusal ligde oynamaktadır. İtalya'da da dört küme vardır. Aynı zamanda profesyonel bir lig bulunmaktadır. Her Avrupa ülkesinde iki lig vardır. Kadın futbolunun orijini Avrupa olmasına karşın Amerika, Afrika kıtası ve İspanya bu konuda çok atak yaptı. Bunun sosyolojik ve sportif nedenleri arasında önemli bulgu; genç bir kadının aktif olma isteğinin çok yoğun olması ve kendini bu spora yönlendirmesi. Brezilyada Coca-Cola firmasının sponsorluğunda 1997 yılında profesyonel bir lig kuruldu. Avustralya da 1984 yılında 4711 olan oyuncu sayısı 1999 da 58 bin oldu. 1996 -1997 yılında 6 takımdan oluşan ulusal bir lig kuruldu. Japonya'da 1988 de Japon futbol birliğinin kurulması ile 9647 oyuncu kayıt oldu, kadın takımlarının sayısı 470'i buldu. Japonya'da L ligi adında 8 takımdan oluşan bir Profesyonel ligde bulunur. Norveç ve İsveç'te de profesyonel seviyeye yakın yarı profesyonel ligler bulunmaktadır. Afrika'da kadın futbolunda en kuvvetli takımlar Nijerya ve Gana takımlarıdır (Arslan, 2012).

2.5.2. Türkiye'de Kadın Futbolu

Türkiye'de kadınların etkin olarak toplumda yer alması Cumhuriyet dönemi ile başlamasına karşın, toplumsal cinsiyet ayrımcılığına bağlı olarak, “kadın sporu” ve “erkek sporu” gibi ayrımların yapılması kadınların sporda geri kalmasına neden olmuştur. Günümüzde kadınların futbola olan ilgisinin artmasına karşın, “Futbol erkek sporudur” sloganı Türkiye'de kadınları bu alandan uzaklaştırarak futbolun sadece erkeklere ait bir spor dalı olarak görülmesine neden olmuştur. Bu yanlış değerlendirme ve yaklaşımlar, Türkiye'de kadın futbolunun ve futbolun içinde yer alabilecek kadın futbolcu, kadın seyirci, kadın yönetici, kadın hakem ve kadın antrenörlerin sayısının istenilen noktaya ulaşmasına engel olmuştur (Orta, 2011).

Türkiye'de 1954 yılında kadınların futbol oynamaya başladığını tespit ediyoruz. 6 kadın futbolcunun katıldığı karma bir futbol maçı 24 Mayıs 1954 yılında İzmir'de oynanmıştır (Anka,1954; aktaran Orta 2011). Tamamı kadın futbolculardan oluşan, “ilk kadınlar arası futbol maçı” ise, 4 Temmuz 1954 tarihinde Mithatpaşa Stadi'nda “İzmir Kadınlar Futbol Takımı” ile “İstanbul Kadınlar Futbol Takımı” arasında oynanmıştır (Milliyet, 1954; aktaran Orta 2011). 10 Temmuz 1955 tarihinde yine

Mithatpaşa Stadı'nda yapılan Spor Festivalinin içinde Kadınlar Futbol Takımları arasında bir maç daha oynanmıştır (Önemli, 1955; aktaran Orta 2011).

1955 yılından 1969 yılına kadar geçen 15 yıllık süreçte Türkiye'de kadınların futbol oynandığına dair bir bulguya rastlanamamıştır. 1969 yılında Türkiye'de ilk uluslararası kadın futbol maçı oynanmıştır. "İtalya kız takımı" ile "Avrupa Karması Kız takımı" arasında 22 Ağustos 1969 tarihinde İstanbul Mithatpaşa Stadı'nda oynanan karşılaşma 1-1 berabere sonuçlanmıştır. Uluslararası milli takımlar düzeyindeki bu maçın, o tarihlerde kadın futbolunun henüz kabul görmediği Türkiye'de oynanmasının nedeninin, Avrupa karmasında oynayan bir Türk kadın futbolcusu olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Avrupa takımının golünü de Türk kadın futbolcu Afitap atmıştır (Milliyet, 1969; aktaran Orta 2011).

Türkiye Kadınlar Futbol Ligi'nin ve Türkiye Kadın Milli Takımının kurulması için uzun yıllar yürütülen çalışmalar, 2 Nisan 1994 tarihinde, "Türkiye Kadınlar Futbol Ligi"nin başlaması ve 1995 yılında da Türkiye Kadın Milli takımının oluşması ile resmi dönemin başlangıcını oluşturmuştur. Türkiye Futbol tarihinin ilk resmi kadınlar maçı Ankara'da Ankara Büyükşehir Belediye takımı ile İstanbul Acarlarspor arasında oynanmıştır. 1994 yılında Futbol Federasyonu tarafından ilk kez uygulanan Kadınlar Futbol Liginde yedi ilden dört ayrı grupta toplam 16 takım mücadele etmiştir (Milliyet, 1994; aktaran Orta 2011). Dinarsu Türkiye'nin ilk resmi şampiyonu olmuştur (Yaşar, 1994; aktaran Orta 2011). 1992 yılında firma kulübü olarak kurulan "Dinarsu Kız Futbol Kulübü" Türkiye'de kadın futboluna ivme kazandırmıştır. Dinarsu Kız Futbol Takımı, ligden çekildiği 1997-1998 futbol sezonuna kadar Türkiye Kadın Futbol Ligi'nde rakipsiz olmuş ve Türkiye Ligi'nde oynadığı 54 maçta; 50 galibiyet, 2 beraberlik ve 2 yenilgi alarak, 276 gol atıp, yalnızca 11 gol yemiştir. Dinarsu Kız Futbol Takımı, 11 Ekim 1997 tarihinde, Futbol Federasyonu'nun kadın futboluna olan ilgisizliğini neden göstererek ligden çekildiğini açıklamıştır (Milliyet Yaşam,1997; aktaran Orta 2011).

Kadın futbolu, finansal, idari ve sosyal sorunlar nedeniyle düşüşe geçmiş, kulüpler arka arkaya kapatılmış ve bu sürecin sonunda da 2003-2004 sezonunda Kadınlar Ligi'ne ara verilerek, Kadın Milli takım faaliyetleri durdurulmuştur. 2005-2006 sezonunda,8 takımın katıldığı U17 genç kızlar Türkiye Şampiyonası mini bir turnuva

şeklinde düzenlenerek kadınlar futbolu genç kızlar düzeyinde tekrar başlatılmıştır. Bu turnuva sonunda Türkiye U19 genç kızlar futbol milli takımı kurulmuştur (Orta, 2011). Ülkemizde 2005 yılında üniversiteler arasında düzenlenen salon futbol maçlarının başlaması ve her yıl düzenli şekilde devam etmesi, 2006 yılında üniversiteler arasında düzenlenen plaj futbol maçlarının başlaması, 2006 yılında ilköğretimde yıldızlar kategorisi Kadın futbol maçlarının başlaması, 2007 yılında hem ilköğretim hem de liseler arası Kadın futbol maçlarının düzenlenmesi, Kadın futbolunun gelişiminin hızlanmasına ve kızlarımızın futbola olan ilgilerinin artmasına neden olmuştur (Yaşar, 2014).

2.5.3. Türkiye de ve Dünyada Kadın Hakemlik Tarihi

Ülkemizde kadın futbol hakemliği 60'lı yılların sonlarına doğru tercih edilmeye başlanmış ve 3 kadın hakem ilk kez maçlarda görev almaya başlamışlardır (Milliyet, 1968). Lale Orta'nın 1990 yılında Süper Lig maçı olan Galatasaray - Sarıyer karşılaşmasında ilk kez yardımcı hakem olarak görev almasının ardından kadın hakem olarak kamuoyu ve medyanın ilgisini çekmiş ve kadınların futbol hakemliğine yönelmesine ve açılan hakemlik kurslarına çok sayıda kadın hakem adayının başvurması sonucunu ortaya çıkarmıştır. Dünya futbol tarihinde FIFA tarafından 1995 yılında ilk kez kadın hakemler oluşturulmuş ve Dünya'da 54 kadın hakeme FIFA kokartı takılmıştır. Ülkemizden Lale Orta'da, 1995 yılında Dünya'da ilk defa 54 kadın hakem ile birlikte FIFA kokartını takmış ve "Türkiye'nin İlk FIFA Kokartlı Kadın Hakemi" unvanını almasının yanı sıra Dünya'nın da ilk FIFA kokartlı kadın hakemleri arasında yer almıştır. Bu durum, medyanın oldukça ilgisini çekmiş; yazılı ve görsel basında adından sıkça söz edilmiştir. Lale Orta'nın 1999 yılında Süper Lig'de bu kez de hakem olarak görev yapması ilgiyi daha da artırmıştır. 90'lı yıllarda kadın hakemliğe olan ilginin artmasıyla birlikte, 2000'li yıllarda kadın hakemlerin sayısında daha da artış olmuştur. Lale Orta'nın UEFA Kadınlar Şampiyonlar Ligi final maçına kadar uzanan hakemlikteki bu başarısı birçok kadına rol model olmuş ve hakemliğe ilk adımlarını atmalarını sağlamıştır.

Günümüzde, ülkemizde profesyonel liglerde görev yapmakta olan 11 kadın bölgesel hakem ve 34 kadın bölgesel yardımcı hakem bulunmaktadır. Toplamda 45 kadın hakemden 7'si ise FIFA hakemi kokartına sahip olup yurtdışında müsabakalarda

görev almaktadırlar (<http://www.tff.org/default.aspx?pageID=161>, Erişim tarihi: 17.10.2017).

Son yıllarda, Dünya'nın birçok ülkesinde erkek koşu derecesini koşan kadın hakemlerin erkek hakemlerle aynı düzeydeki maçlarda görev verilmesi kadın hakem farkındalığının artmış olduğunu göstermektedir. Dünya'da kadın Futbol hakemleri kadın futbolunun gelişme gösterdiği ülkelerde yoğunluk gösterse de artık birçok ülkede yaşam bulmaktadır. 2017-2018 futbol sezonunda Almanya Bundesliga Ligi'nde ilk kez bir kadın hakem maç yönetmiştir. Bibiana Steinhaus Almanya Bundesliga'nın ilk kadın hakemi olarak dünyada yankı uyandırmış ve kadın hakem konusunda farkındalık yaratmıştır.

Türkiye'de kadın hakemlere üst liglerde maç verilmediğinden bahseden Türkiye'nin FIFA kokartlı ilk kadın hakemi Lale Orta Milliyet gazetesine verdiği röportajda kadın ve erkek hakemlerin görev tanımlarının farklı yapıldığından ve kadın hakemlerin profesyonel maçlarda görev almalarının engellendiğinden bahsetmiştir. Talimatı açıklayarak "Kadın bölgesel hakemler profesyonel liglerde dördüncü hakem olarak bile görev alamıyorlar. Bölgesel Lig'in bir üstü olan C klasman hakemliğine (3. lig) sadece erkek bölgesel hakemler yükselebiliyor. Erkek FIFA hakeminin görev tanımı: "FIFA, UEFA müsabakaları ve diğer tüm müsabakalarda görevlendirilir" şeklindeyken; Kadın FIFA hakeminin görev tanımı: Sadece "FIFA ve UEFA'nın düzenlediği müsabakalarda görevlendirilir" şeklindedir. Fırsat eşitliği için talimatlardaki cinsiyet ayrımcılığına son verilmelidir. Hakemin cinsiyetine değil, yeterliliğine ve yetkinliğine bakılarak değerlendirilmelidir" (Milliyet, 2017).

3. GEREÇ VE YÖNTEM

Bu araştırmada probleminin niteliğini en iyi yansıtacak yöntem olarak nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir. Nitel araştırma gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçeği ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırmadır (Yıldırım ve şimşek, 2008).

Merriam'a göre (2009) Nitel araştırma gelecekte ne olacağını tahmin etmekle ilgilenmez fakat olayın geçtiği yerin doğasını anlamaya çalışır. İnsanların ve kültürlerin ayrıntılı ve derinlemesine bir tanımını yapmak nitel araştırma yönteminin amacıdır.

Bu da yaptığımız araştırmada görüşülenlerin duygularını, ifadelerini netleştirme konusunda bize yardımcı olmuştur.

Feminist teoriye göre, temel olarak araştırmacının duruşu, kadınlara ilişkin bilginin elde edilmesinde ve diğer kadınları anlama, deneyimlerini, günlük yaşamlarını yorumlamaya yönelik çabadır (Kümbetoğlu, 2005). Bu çalışmada böyle bir yaklaşım benimsenirken, nitel araştırma yöntemi kadınların deneyimlerinin aktarılmasına dönük en uygun yöntemdir.

Niteliksel araştırmalarda sayılardan çok sözlerin, deney ve ölçümlerden çok gözlem ve yorumun, davranış ve tutumların kendilerinden çok anlamlarının önemli oluşu, bu yöntemin kadın araştırmalarında daha çok kullanılan, tercih edilen bir yöntem oluşunu dile getirmiştir. Bu yöntemle kadın yaşantılarının, deneyimlerinin ve sorunlarının, kadınların kendi seslerinden görünürleştirilmesi niteliksel yöntemle mümkündür (Kümbetoğlu, 2005). Böylelikle kadınların güçlenme süreçlerini aydınlığa çıkartmada nitel araştırma bu çalışma için ideal bir yöntemdir.

3.1 Araştırma Grubu: Araştırmanın katılımcılarının yaşları 20 ve 40 arasında değişen 2'si üniversite öğrencisi 8'i ise üniversite mezunu olan 10 kadın hakemle görüşme yapılmıştır. Katılımcılardan 7 kadın hakem profesyonel liglerde hakemlik yaparken diğer 3 katılımcı kadın hakem ise amatör liglerde hakemlik yapmaktadır.

Katılımcılar 2 yıl ile 20 yıl arasında hakemlik yapan kişilerden oluşmaktadır. Katılımcıların isimleri gizli tutulmuş ve her birine takma isim verilmiştir.

3.2 Veri Toplama Aracı: Verilerin toplanması için nitel araştırma veri toplama tekniklerinden yarı yapılandırılmış bireysel görüşme tekniği kullanılmıştır.

Görüşme sosyal bilimler alanında yapılan araştırmalarda kullanılan en yaygın veri toplama yöntemidir. Bu durumun, görüşme yönteminin; bireylerin deneyimlerine, tutumlarına, görüşlerine, duygularına ve inançlarına ilişkin bilgi elde etmede oldukça etkili bir yöntemdir. Patton'a göre görüşmenin amacı, bir bireyin iç dünyasına girmek ve onun bakış açısını anlamaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

Bu çalışmada yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmış. Bu tarz görüşmede farklı sorularla konunun açılmasına, konu hakkında yeni fikirlere ulaşılmasına, görüşmenin büyük bir kısmının netleşmesine yardımcı olur (Merriam, 2009).

Görüşmeler, on kadın hakem ile yapılmıştır. Görüşme sorularında hakemliğe neden başladıkları, hakemliğin fizyolojik özelliklerine olan katkıları, sosyal çevre yaşantıları üzerindeki etkiler gibi konulardan oluşmuştur. Her bir görüşme, görüşülenlerin izni doğrultusunda ses kayıt cihazına kaydedilmiştir.

Görüşmelerin bazıları skype üzerinden, bazıları ise birebir yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler yaklaşık olarak 30 ile 60 dakika arasında değişen sürelerde gerçekleşmiştir. Görüşme sırasında sorular sorulurken soru sırası izlenmemiş, görüşmenin gidişatına göre sorular yöneltilmiştir. Görüşülenin eklemek istediği konular da konuşulmuştur.

Görüşmelerde sorulan sorular şunlardır:

1. Spora nasıl başladınız? Çocukken hangi sporları yaptınız?
2. Engellerle karşılaştınız mı?
3. Hakemliğe nasıl başladınız? Süreci anlatır mısınız?
4. Neden seçtiniz?
5. Aileniz nasıl tepki verdi?

6. Akrabalarınız ve arkadaşlarınız nasıl tepki verdi?
7. Okul hayatınıza nasıl bir etkisi oldu?
8. İş hayatınızda nasıl bir etkisi oldu?
9. Hakemliğe başladıktan sonra sizde neler farklılaştı?
10. Fiziksel görünümünüzde neler farklılaştı?
11. Bu farklılıktan memnun musunuz? Neden?
12. Kendinizi fiziksel olarak güçlü hissediyor musunuz?
13. Kendinizi diğer kadınlardan farklı görüyor musunuz, neden?
14. Erkek hakemlere göre avantajlarınız var mı? Varsa nelerdir?
15. Hakemlik yaparken yaşadığınız en önemli sorunlar neler? (fiziksel, sosyal, psikolojik)
16. Kadın hakeme seyircilerin yaklaşımı nasıl oluyor?
  - a. Takımlara/şehirlere göre fark var mı?
17. Sporcularla, yöneticilerle sorun yaşıyor musunuz? Nedenleri
18. Medyada kadın hakemlerin aldığı yerle ilgili ne düşünüyorsunuz?
  - a. Avantajları/dezavantajları
19. Maçlarda sorunlar yaşadınız mı? Örnekler verebilir misiniz?
20. Görünümünüzle ilgili baskılar/yönlendirmeler var mı?
21. Siz nasıl görünmeyi tercih ediyorsunuz, neden?
22. Gündelik yaşamınızı devam ettirirken sorunlar yaşıyor musunuz? Nedenleri?
23. Hiç vazgeçmek istediniz mi? Ne zaman ve neden?
24. Evlendiğiniz takdirde devam eder misiniz? Sorun olur mu?

24. İyi ki bu işi yapmışım dediğiniz bir maçınız oldu mu?
25. Yurt dışına çıktığınızda Türkiye'den giden bir kadın hakem olarak ne hissediyorsunuz?
  - a. Türkiye'den gelenlere bakış açısı nasıl?
  - b. Sorunlar yaşadınız mı?
26. Genel olarak kadın hakemlerin yaşadığı sorunlar nasıl giderilir? Önerileriniz var mı?

Evli olanlar için

27. Hakemlik evlilik yaşantınızı etkiledi mi?
28. Eşiniz hakemlik yaşantınızla ilgili ne düşünüyor?

Evli olmayanlar için

29. Sizce hakemlik evlilik yaşantınızı etkiler mi?

Çocuğu olanlar için:

30. Hamilelik ve çocuk mesleğinizi nasıl etkiledi?

Çocuğu olmayanlar için:

31. Hamilelik ve çocuk mesleğinizi nasıl etkilerdi?

3.3 Verilerin Analizi: Veriler içerik analizi yoluyla analiz edilmiştir. Verilerin kodlanması araştırmacının kendisi ve bir uzman tarafından gerçekleştirilmiştir. Toplumsal cinsiyet kuramlarından elde edilen bilgi, hem kadınların spor ile güçlenme süreci ile ilgili elde edilen bilgi hem de araştırmacının bir kadın futbol hakemi olması verilerin analizinde olayın iç dünyasından bir bakış olarak anlam kolaylığı sağlamıştır.

Veri analizi, araştırmaya katılan insanların ne söylediğini, araştırmacının ne gördüğünü ve okuduğunu birleştirme, yorumlama ve anlam vermedir. Bu anlamlar,

algılamalar çalışmanın bulgularını oluşturur. Niteliksel analiz, veri oluşturma süreci ile birlikte örülen bir süreçtir. Kavram ve kategoriler kodlar olarak ayrıştırılır. Kodlar araştırmacıya niteliksel veri yığını içinde ne yöne doğru gideceğini gösteren bir rehberdir (Merriam, 2009).

Yıldırım ve Şimşek'e göre (2008) veriler kodlanır ve buna göre sınıflandırılır. Sınıflandırılan verilerin incelenmesi ve buna göre temaların ortaya çıkarılması daha kolaydır. Araştırmacı çok hacimli ve çeşitli veri yığını öncelikle baş edilebilir bir bütünlüğe kavuşturmalıdır. Bunun öncesinde görüşme kayıtlarının dikkatle dinlenmesi ve içeriğe ilişkin notların alınması fayda sağlayacaktır (Kümbetoğlu, 2005). Son aşamada ise temalar altında sınıflandırılan veriler ilişkilendirilerek yorumlanır.

4. BULGULAR

Görüşmelerde elde edilen bulgular güçlenme ve sorunlar olarak iki başlık altında toplanmıştır.

GÜÇLENME		
TEMA		ALT TEMALAR
TEMA 1	Spora Başlama Süreci	-Toplumsallaşma Ajanları - Ailenin Desteği
TEMA 2	Fizyolojik Güçlenme	
TEMA 3	Sosyal İlişkilerde Güçlenme	-Sosyal Ağlarda Güçlenme -Yöneticilik ve Liderlik Özelliklerinde Gelişme
TEMA 4	Özgüvende Artış	

SORUNLAR		
TEMA		ALT TEMALAR
TEMA 1	Aile ve Yakın Çevrenin Tepkisi	-Ailenin Tepkisi -Yakın Çevrenin Tepkisi
TEMA 2	Futbol Ortamındaki Olumsuz Yaklaşım	-Seyircilerin Yaklaşımı -Dış Görünüm -Futbolcuların, Antrenör ve Yöneticilerin Yaklaşımı
TEMA 3	Uygulamadaki Eşitsizlikler	-Tesislerin Yetersizliği -Medyada Sunum

4.1. Güçlenme

Kadın hakemlerin güçlenme pratiklerini incelediğimizde futbol hakemliği ile birlikte kendilerini fiziksel olarak daha güçlü hissettiklerini, toplum tarafından erkek alanı olarak görülen futbolun içerisinde yer almanın onların özgüvenlerinin arttırdığını belirtirken erkeklerin egemen olduğu bir ortamda onlar gibi güçlü olmak zorunda olduklarından bahsetmektedirler.

Hacısoftaoğlu (2015)'nin belirttiği gibi sporcu kadınlar toplum tarafından tamamen erkeğe ait olarak görülen bir alanda yer almanın yanı sıra bedensel görünümüleriyle de alışılmış bir kadın bedeninden farklı bir bedenle var olarak, erkeklere ait bir özellik gibi görülen kuvvete, güce sahip olarak erkeğin toplum gözündeki en önemli temel kaynaklarından birini sarsmaktadır.

Güçlenme teması incelendiğinde spora başlama süreci, fizyolojik güçlenme, sosyal ilişkilerde güçlenme ve özgüvende artış alt temaları ortaya çıkmıştır.

4.1.1 Spora başlama süreci

Kadın futbol hakemlerinin güçlenme sürecini incelerken spora başlama süreçlerinin etkili olduğu görülmüştür. Bu süreçte ilk olarak toplumsallaşma ajanlarının, bir başka deyişle spora yönelmesinde etkili olan insanların bu mesleği bir güçlenme alanı olarak ifade etmesinin etkili olduğu görülmüştür. Spora başlama sürecinde etkili bir diğer faktörün ise ailenin desteği olduğu görülmüştür.

4.1.1.1 Toplumsallaşma ajanları

Bu çalışmada kadınların spora yönelmesinde toplumsallaşma ajanlarının etkili olduğu görülmüştür. Katılımcıların hayatında yer alan aile bireylerinin ve öğretmenlerin spor alanına girişlerinde önemli rol model oldukları katılımcılar tarafından dile getirilmiştir. Nitekim (Campbell,1969; aktaran Akcan ve Bulgu) 'a göre büyüme döneminde birey aile etkisinden kopmaya başlamış olsa da ailenin sosyalizasyon sürecindeki rolü ve önemi devam etmektedir.

Bu doğrultuda katılımcılardan bir kadın hakemin görüşü şu şekildedir:

“Spor seven bir aileydik. Dedemin güçlü yapısını rol model aldım. Ablaların güçlü yapısını rol model aldım. Ablalarım futbol maçları izlerlerdi. Beşiktaş ile Galatasaray kiminle maç yapıyorsa ablalarım maça giderlerdi ve bizi de yanlarında götürürlerdi.” (Hacer)

Diğer katılımcı ise öğretmenin yönlendirmesiyle kendini futbolun içinde bulunduğunu ifade etti

“İlkokulda öğretmenimin beni futbol takımına almasıyla futbola olan ilgim başladı. Çok hareketli bir çocuktum ve o enerjimi atmam için beni takıma almış öğretmenim.” (İrem)

4.1.1.2 Ailenin desteği

Ailenin katılımcıların yaşamında spora başlarken etkili olduğu kadar spor alanına girişleri ve devamlarında da önemli bir yere sahip olduğu görülmüştür. Aile tarafından desteklenen katılımcılar bu desteğin başarılarına katkı sağladığı belirtilmiştir.

(McPherson ve diğ., 1989; aktaran Akcan ve Bulgu)’a göre; Ebeveynlerin aktif spor hayatının içerisinde yer alması, spor gündemini görsel ve yazılı basında takip etmeleri ve çocuklarının ilgilerinin spora yönelmesini istemeleri ve onları bu konuda yönlendirmeli mevcut olduğunda çocukların da sporla ilgilenmelerinin ve spora katılma olasılıklarının daha fazla olduğu belirtilmektedir.

Ailenin katılımcıların yaşamında spora başlarken etkili olduğu kadar spor alanına girişleri ve devamlarında da önemli bir yere sahip olduğu görülmüştür. Aile tarafından desteklenen katılımcılar bu desteğin başarılarına katkı sağladığı belirtilmiştir.

Katılımcılardan Mina, ailesinin desteğinin önemini şu şekilde ifade etmiştir:

“Ailem her zaman bana destek olmuştur. Yaptığım her işte desteklerini hissettirmişlerdir. Hakem olduktan sonra da olayın farkına varıp benimle daha da gurur duymuşlardır.” (Mina)

Benzer bir biçimde Beray da ailenin arkadaşında olmasının kendisini motive ettiğini, güven verdiğini ve dolayısıyla başarı getirdiğini dile getirmiş, baba desteğini özellikle vurgulamıştır: Bu doğrultuda katılımcılardan üç kadın hakemin görüşü şu şekildedir:

“Kendime güvenim geldi. Baba desteği olunca, ailemin arkamda olduğunu görünce daha motive bir şekilde çıktım maçlara ve bunun getirisi de başarı oldu benim için.”
(Beray)

Ayla ise annesinin öncelikli olarak desteklediğini babasının başlangıçta istemediğini karşı çıktığını, daha sonra ise kendisinin özgüveninin babasını da etkilediğini ifade etmiştir:

“Babam eski futbolcu, ortamı iyi bildiği için babama ilk başta söylemeye çekindim. Ama dedim ben bu işi yaparım babamı da gururlandırırım. İlk anneme dedim ve annem destek çıktı. Sen zaten hep erkeklerin yaptığı sporları yaptın dedi. Daha sonra ben babama anlattım. Hakem olduğumu söyledim. Babam futbol ortamındaki lafları kaldıramayacağımı söyledi. Ama özgüvenle başladığım için bu özgüveninden dolayı arkadayım dedi ve hep destekledi” (Ayla)

4.1.2 Fizyolojik güçlenme

Fiziksel etkinlikler yolu ile bireyler yeni bir fiziki görünüme ulaşma şansı bulurken, bu yeni görünümle birlikte vücutlarının fizyolojik özellikleri hakkında olumlu düşüncelere de sahip olurlar (Altıntaş ve Aşçı, 2005). Haravon (2002) Egzersizler esnasında rahatlığın, egzersizin kadınların güçlenmesine yönelik bir etkinlik olması için gerekli bir koşul olduğunu söylemektedir (Hacısoftaoğlu, 2012).

Sporcu kadınlar toplum tarafından tamamen erkeğe ait olarak görülen bir alanda yer almanın yanı sıra bedensel görünümüleriyle de alışılmış bir kadın bedeninden farklı bir bedenle var olarak, erkeklere ait bir özellik gibi görülen kuvvete, güce sahip olarak erkeğin toplum gözündeki en önemli temel kaynaklarından birini sarsmaktadır (Hacısoftaoğlu, 2015 s.124).

Bu doğrultuda görüşülen kadın hakemler kendilerinin fizyolojik yapılarının daha da güçlendiğini, kendilerini daha zinde hissettiklerini, alıkan bir özellik kazandıklarını belirtmişlerdir.

Katılımcılardan Gülcan hakemliğe baladıktan sonra daha fit ve daha kuvvetli olduğunu belirtmiş ve erkeklerin egemen olduğu bir alanda güçlü olmanın önemine vurgu yapmıştır.

“Hakemliğe baladıktan sonra düzenli sporla beraber daha kuvvetli ve fit bir görünüm kazandığımı düşünüyorum. Kuralları öğrenerek, gerekli fiziksel testlerden geçerek gördüm ki hakemliği yapabiliyorum ve devam etmeye baladım. Uyguladığımız antrenman programı dışında bacak, karın, omuz ve kol kaslarımda artma oldu. Ma yönetirken ve fiziksel testlerde cılız görünüm istenmeyen bir durumdur. Bu yüzden erkeklerin egemen olduğu bir ortamda siz de onlar gibi güçlü olmak zorundasınız.” (Gülcan)

Katılımcılardan İrem, Aye ve Ayla hakemlikle birlikte düzenli egzersizin hayatlarına girdiğini, sağlıklı yaşam biçiminin kendi üzerlerindeki etkilerinden bahsederek bu durumdan memnuniyetlerini ŗu ŗekilde dile getirmişlerdir:

“Hakemliğe baladıktan sonra sigarayı bıraktım. Hakemlikle birlikte sürekli formda kalmaya baladım. Kaslarım belirginleti.” (İrem)

“Aktif olmamı, düzenli spor yapmamı ve hafta sonu aktivitesi olarak çok güzel ve faydalı etkilerini gördüm. Hakemlikteki mücadele ortamından dolayı kendimi çok güçlü hissetmeye baladım.” (Aye)

“Beslenme alışkanlığımı değitirdim. Yağlı yememeye baladım. Daha dik durmaya çalışıyorum. Kilo verdim. İyi ki bu ie girmiim diyorum. Düzenli bi hayatım oldu.” (Ayla)

Hülya ise toplumsal cinsiyet farklılıklarına ilişkin kalıp yargılara uygun bir biçimde güçlü olmayı erkeklikle zdeletirmi ve kendisini erkek gibi olarak nitelemi ve böyle daha iyi hissettiğini belirtmiştir:

“Futbol hakemliği yaptığım için bile farklı görüyorum kendimi. Biraz erkeksi bir yapım var. Hani erkek gibi derler ya. O yüzden burada kendimi iyi görüyorum. Görünümümde güzel değişikler oldu. Daha fit, daha sağlıklı oldum. Erkek gibi derler ya öyle hissediyorum. İyi görünüyorum yani.” (Hülya)

Katılımcılardan Hacer hakemlik ile birlikte çok güçlü görünmeye başladığını belirtmiştir ve yoğun temposunu kaldırmada hakemliğin etken olduğunu söylemiştir.

“Hakem olduğumda yine belli bir kuvvete sahiptim. Hakemlik yapmaya başladığımda çok güçlü görünmeye başladım. Şu an fizyolojik yapım çok iyi. Çalışkan özellik kazandırıyor. Ben birçok iş bir arada yapıyorum hem ev işi, hem hakemlik, hem spor salonu işletmenliğim. Bu tempoyu kaldırmamı hakemliğe borçluyum.” (Hacer)

Spor aktiviteleri ile birlikte yolu ile bireyler yeni bir fiziki görünüme ulaşma şansı bulurken, bu yeni görünümle birlikte bedenlerinin anatomik, fizyolojik yapısı ile alakalı olumlu düşüncelere de sahip olurlar (Altıntaş ve Aşçı, 2005). Bu bağlamda katılımcıların görüşleri şu şekildedir:

Katılımcılardan Fatma her zaman formda kaldığını belirtmiştir.

“Böylelikle her zaman formda bir yapım oldu. Güçlü hissediyorum çünkü fiziksel aktivitelerimiz bunu gerektiriyor. Kuvvet, esneklik kazanıyoruz.” (Fatma)

Katılımcılardan Beray ise hakemlikte yapılan fiziksel test yeterliliğini sağlamak adına spor ile güçlü bir yapıya sahip olduğunu belirtmiştir.

“Fiziksel yeterlilik seminerleri ve rutin olarak belirlenen sınavlarda kondisyonda yeterliliği sağlamak adına daha güçlü bir fiziki yapıya sahibim. Bu yüzden kendimi güçlü hissediyorum.” (Beray)

4.1.3 Sosyal ilişkilerde güçlenme

Kadın futbol hakemlerinin güçlenme süreçlerinin incelenmesinden ortaya çıkan diğer önemli temalardan biri de sosyal ilişkilerde güçlenmedir. Sosyal ilişkilerde

güçlenmeyi incelerken iki alt tema ortaya çıkmıştır. Bunlar sosyal ağlarda güçlenme, yöneticilik ve liderlik özelliklerinde gelişmedir. Kadın hakemlerin sosyalleşme adına kazanımlar sağladığı, liderlik özelliklerinin geliştiği görülmüştür.

4.1.3.1 Sosyal ağlarda güçlenme

Spor, bireyin kişiliğinin gelişmesinde, karakterinin şekillenmesinde, özgüveninin artmasında, sosyal bir hayatının olmasının yanı sıra fizyolojik ve psikolojik olarak da sağlıklı bir birey olabilmesinde güçlü bir etkisi bulunmaktadır (Güçlü ve Yentür, 2008 s. 184).

Bu bağlamda katılımcılardan Hacer, Ayla, Ada ve İrem pozitif ayrımcılık gördüğünü ve sosyalleşme adına kazanım sağladığını belirtmiştir.

“Kalabalık erkek grubuna girmede utanmamayı öğrendim. Ben çok pozitif ayrımcılık yaşıyordum. Şuanda kendi işyerimi kurdum ve bana hakemler çok destek verdiler. Halen daha yardımına koşarlar. Ben üniversite öğrencisi olarak buraya geldim ve bana öğrenciyim diye harçlık veriyorlardı. Turnuva maçı verilerek iyi paralar kazanmaya başladım. O dönem süper lig hakemleriyle maç verip onure ederlerdi. Erkeklerle 2 maça bize 3 maç verirlerdi. Para kazanıp kendime ev tutmuştum.” (Hacer)

“Pozitif ayrımcılık görüyoruz. Bize daha nazik davranıyor hakem arkadaşlarımız. Aradaki diyalog daha hoş oluyor diye düşünüyorum.” (Ayla)

“Maçlara gittiğimizde bayan hoca geldi diyerek saygılı davranıyorlar. Pozitif ayrımcılık yaşıyoruz.” (Ada)

“Maçlarda daha saygılı davranıyor futbolcular. Bayan olduğumuz için erkeklerle davrandıkları gibi davranmıyorlar, daha kibar oluyorlar, centilmence davranmaya çalışıyorlar.” (İrem)

Katılımcılardan Fatma ise hakemlikle birlikte her meslek grubundan arkadaş edindiğini ve sosyalleştiğini belirtmiştir.

“Hakemlikte her meslek grubundan insanlar var böyle olunca da yardımlaşma çok oldu. Aile gibiydik, güzel dostluklarımız oldu. Sosyal anlamda kendimi geliştirmeye başladım.” (Fatma)

Futbol, sporun en çok tercih edilen ve ilgilenilen dalıdır. Futbol ile ilgilenenlerin toplumda ayrı bir popülerliği hep olmuştur. Bu bağlamda katılımcılardan Beray, Gülcan, İrem ve Ayşe şunları dile getirmişlerdir:

“Öncelikle popüler oluyorsunuz okulda. Herkes tarafından tanınıyorsunuz. Bir işin olduğu zaman herkes tarafından yardım görüyorsunuz. Hocalar seni tanıyorlar. Hep artıları olmuştur.” (Beray)

“Bir sürü hoca tanıdım. Futbolun içerisinde olan bir sürü insan tanıdım. Onların bilgi ve birikimlerinde faydalandım. Sosyal çevrem genişledi.” (İrem)

“Her zaman olumlu katkısı oldu. Çünkü hakemlikte kendimi ifade edebilmem üniversitede çok işe yaradı. Hocalarımızla konuşmalarımız bile farklıydı. Yaklaşımları daha farklıydı. Daha sosyal oluyorsun, bir çok insanla tanışıyorsun ve bende bu durumdan mutlu oluyorum.” (Gülcan)

“Sosyallik ve maddi anlamda çok güzel etkilerini gördüm. Okulda herkes seni tanıyor o bir başka güzel bir duygu oluyor.” (Ayşe)

4.1.4 Yöneticilik ve Liderlik Özelliklerinde Gelişme

Bireysel spor yapan kadınların daha yaratıcı olmaları, yaptıkları sporda karar mekanizmasının kendileri olmasından kaynaklanmaktadır (Coşkun Türk, S.O., 1988; aktaran Güçlü ve Yentür, 2008).

Bu doğrultuda katılımcılardan Hülya, Hacer, Fatma ve Beray hakemlik ile birlikte yöneticilik özelliklerinde gelişme olduğunu hakemliğin onlara yönetmeyi öğrettiğini dile getirmişlerdir.

“İçten gelen bir güç hissediyorum. Önceden de vardı ama hakemlikte arttı. Yöneticilik ruhum arttığı için tabii ki o hislerimde arttı.” (Hülya)

“Öncelikle yönetmeyi öğrendim, yönetici olmayı öğrendim. Ailem benim fikirlerime hep danışmaya başladı. Düzenli olma, disiplinli olmayı kazandım.” (Hacer)

“İletişimim değişti diyebilirim. Yöneticilik anlayışım ortaya çıktı.” (Fatma)

“Hakemlik, liderlik ve yöneticilik soğuk kanlılık ve hızlı karar verme kabiliyetlerini ön plana çıkartan bir spordur ki genç yaşta akranlarım arasında daha isabetli ve sakin bir şekilde karar alabilme yetisine sahip olmakla birlikte günlük yaşamda ani gelişen olaylar karşısında soğuk kanlı kalabilmeyi en doğru kararı alabilmeyi ve her daim geniş açıdan objektif bakabilmemi sağlamış hayatıma önemli katkıları olmuştur.” (Beray)

4.1.5 Özgüvende Artış

Sporcuların daha kendine güvenli, özgüveni yüksek bireyler olduğu ve toplumsal hayatın içinde sosyal olarak uyumlu oldukları hakkında birçok kanıt vardır (Eppright, ve ark., aktaran Güçlü ve Yentür, 2008).

Bu bağlamda görüşülen kadın hakemler hakemliğin özgüvenlerini arttırdığını, kendilerini güçlü kıldığını dile getirmişleridir.

Katılımcılardan Gülcan düşüncelerini iyi telaffuz etmekte olan özgüvenini hakem ile birlikte elde ettiğini belirtmiştir.

“Kendimi ifade edişim, kendimden emin olmam ve çekinmeden düşüncesini söyleyen bir birey olmam hakemliğim bana kattığı artılardır. Arkadaşlarımla bile konuşurken bunu fark ediyordum. Onlar daha çekingendi, bende o yoktu. Hakemlik bana o özgüveni vermişti. İstanbul da bir maçım da seyirciler marş gibi bir şey yapmışlardı bana. Ben o arada güldüm içimden. Hoşuma gitti.” (Gülcan)

Katılımcılardan Hülya hakemliğin kadınlara dışarda da güç kattığının, sporun yönetim kademesinde olmayan kadınlara göre daha özgüvenli olduğu üzerinde durmuştur.

“Hakemlik kadınlara dışarda da güç katıyor. Yani ben hakem kadınları görüyorum çoğu böyle daha sağlam oluyorlar. Daha dik, daha güvenli oluyorlar. Bende öyle oluyorum.” (Hülya)

Katılımcılardan Fatma, Ayla, Ada hakemliğin kendine katmış olduğu güveni vurgulamıştır.

“Kendime hedefler belirledim, e tabi böyle olunca da daha düzenli sistemli bir hayatım oldu. Kendime olan güvenim arttı.” (Fatma)

“Hakemlikle birlikte kendime inanılmaz özgüvenim geldi. Olaylara soğukkanlı yaklaşmaya başladım.” (Ayla)

“O maça çıktığın zaman sana bir özgüven geliyor. Sahaya hakim olan sensin. Sana bu görev verilmiş oluyor.” (Ada)

Katılımcı kadın hakemlerden Beray yaşamın getirmiş olduğu sorunların üstesinden gelebilmesinde hakemliğin vermiş olduğu güç ile yapabildiğini belirtmiştir.

“Daha stresli alanlarda problemlerde hayatın sorunlarında daha güçlü kalabilen özgüven sahibi aldığım kararların arkasında durabilen savaşçı bir yapıya sahip olabilmem en büyük fark. Bunların çoğunu hakemlik ile elde ettim.” (Beray)

Katılımcılardan Hacer ise insanların hoşgörü ile yaklaştığını ve olumlu geri bildirimler ile motive olduğunu belirtmiştir.

“İnsanlar hep saygıyla, hoşgörü ile yaklaştı. Maçını yönettiğimiz antrenör, futbolcu, yönetici bizim hep eşit davrandığıımıza inandı. Mutlaka seni motive edici kelimeler söylediler.” (Hacer)

4.2 Sorunlar

Sorunlar teması incelendiğinde aile ve yakın çevrenin tepkisi, futbol ortamındaki olumsuz yaklaşım, uygulamadaki eşitsizlikler alt temaları ortaya çıkmıştır.

4.2.1 Aile ve yakın çevrenin tepkisi

Kadın hakemlerin yaşadığı sorunlar incelenirken Aile ve yakın çevrenin tepkisinin önemli etken olduğu görülmüştür. Aileden gizleme, akraba ve arkadaş çevresinden alınan tepkiler belli başlı yaşadıkları sorunlar olarak görülmüştür.

4.2.1.1 Ailenin tepkisi

Beray tarafından dile getirilen sorun başlangıçta aileden gizleme sorunuydu.

“Başta onlardan gizli başladım hakemliğe. 3 yıl onlardan gizli yaptım hakemliği. Ta ki ailem internetten öğrenene kadar. Öğrendiklerinde beni telefonla aradılar. Ben o zaman üniversitedeydim. İl hakemi he diye telefonu açtı babam. Ben o an cevap veremedim. Bir iki yutkundum. Sonra başarılarının devamını diliyoruz, arkadayız dedi bana babam ve ben o zaman dünyanın en mutlu kişisi oldum diyebilirim. Sonrasında da beni hep desteklediler.” (Beray)

Toplumda spor kadını ve erkeksi spor aktiviteleri olarak gruplara ayrılmış durumdadır. Performans, güç gerektiren branşlar her zaman erkekler için uygun görülmüştür. Bu bağlamda katılımcılardan İrem’in ailesi ise futbolu erkek sporu olarak gördükleri için “bayan işi” olarak görmedikleri için ilk başta istemediklerini belirtmişlerdir.

“Ailem ilk olarak bayan işi olarak görmediler, küfür olayı çok olduğu için istemediler. Daha sonra beni maçlarda görmeye başlayınca gurur duydular ve desteklerini verdiler.” (İrem)

Katılımcılardan Ada ise çok yorulduğu için ailesinin istemediğini fakat daha sonra kararına saygı gösterdiklerini belirtmiştir.

“Ailem çok yorulduğum için istemediler ama karar benim olduğu için çokta itiraz etmediler. Öyle olunca da olumlu yaklaştılar.” (Ada)

Diğer katılımcılar genelde ailelerinden destek aldıklarını belirttiler.

4.2.1.2 Yakın çevrenin tepkisi

Sporu erkeğin atletik yapısı ile bütünleştirerek erkeğe özgü bir etkinlik olarak görme, erkeği toplumda egemen olarak kabul eden ataerkil anlayışın bir ürünüdür (Koca ve Bulgu, 2005 s.6). Bu bağlamda katılımcılardan Mina, İrem, Ayşe, Gülcan ve Beray yakın çevresi tarafından sporun erkeğe özgü bir olgu olarak görülmesinden dolayı yaşadıkları sıkıntıdan bahsetmişlerdir.

“Akrabalarım da onlarda böyle dışarıdan bakan insanlar gibi garip geliyordu onlara, kadın nasıl hakem olur? Senden başka var mı? Diyerek ilgilerini çekti.” (Mina)

“Akrabalarım futbolu erkek oyunu olarak gördükleri için benim bayan olarak kaldıramayacağımı düşündüler.” (İrem)

“Yaşadığımız şehir küçük bir yer dolayısıyla rahat hareket etmek mümkün değil ve insanların bakış açıları çok farklı. Kadın dediğin Evde oturacak yaşı geldiğinde evlenecek Çoluk çocuk bakacak zihniyeti vardı. Kadını sosyal hayatta görmek onların işe yaradıklarını görmek onları rahatsız ediyordu. İlk etapta çok yadırgadılar ama başarıların geldiğini gördükçe güzelliklerin geldiklerini gördükçe onlarında önyargıları ortadan kalktı.” (Ayşe)

“Akrabalarım biraz sert tepkisi oldu açıkçası. Çünkü bir bayanın şortla o kadar erkeğin içinde olmasına sıcak bakmadılar. Ama ailemin beni desteklemesi benim önümü açtı.” (Gülcan)

“Akrabalarım İlk başta bayan takımını yönetiyorsun değil mi dediler. Hayır dedim erkek takımını. Çok şaşırdılar. Erkek takımını nasıl yönetiyorsun? sen bayansın, o kadar erkeğin içine nasıl giriyorsun? gibi tepkiler oldu. Bazıları da çok gurur verici olduğunu söyledi.” (Beray)

“Arkadaşlarım ooo ofsayt bilen kız başkadır diyorlardı. İnanılmaz desteklediler.” (Ayla)

10 katılımcıdan 6’sı çevresinin dikkatini çektiğini, kadın erkek ayrımı yaşadığını, giyim tarzının eleştirildiğini söylerken, diğer 4 katılımcı ise herhangi bir sorundan bahsetmemiştir.

4.2.2 Futbol ortamındaki olumsuz yaklaşım

- Seyircilerin yaklaşımı
- Dış görünüm
- Futbolcuların, Antrenör ve Yöneticilerin yaklaşımı

4.2.2.1 Seyircilerin yaklaşımı

Kadın sporcu sayısının az olması, kadınların spor faaliyetlerinden toplum tarafından dışlanmasını kaçınılmaz kılmaktadır (Koca ve Bulgu, 2005).

Türkiye'de genellikle kadının üzerine yüklenen ev içi işler, çocuk bakımı gibi uğraşlar kadının bir başka faaliyete yönelmesini çoğunlukla engellemektedir. Erkeklerin fiziksel üstünlüğü; genel kuvvete, performansa dayalı bu tür sporlarda kadınlardan daha iyi olduğu düşüncesi, kadınsı erkeksi spor ayrımı yapılması, bizlere toplumsal cinsiyet eşitsizliğini gösterir durumdadır (Yaprak, 2009 s. 44).

Bu doğrultuda katılımcılar 8 kadın hakem, kadın hakemi olmayan şehirlerde toplum tarafından dışlandıklarını, kadının sadece ev iş yapması gerektiği gibi toplumsal cinsiyet eşitsizliğine maruz kaldıklarını belirtmişlerdir.

“Maçta bir kadın hakem gördüklerinde a bu işte kadın yapamayacak, edemeyecek, maçın üstesinden gelemeyecek gibi şeyler oluyor. Böyle bakış açısı oluyor. Bir maçımda Güneydoğu Anadolu bölgesine gitmiştik. Hayatımda hiç yemediğim küfürleri orada yemiştim. İç Anadolu tarafına, o sınıra kadar olan yerlerde beni kadınsı şeylerle vurmaya çalışıyorlardı. Sen git bulaşık yıka, git evine yemek yap, git kocana hizmet et gibi böyle şeyler söylüyorlardı.” (Mina)

“Bazı şehirlerde özellikle kadın hakemi olan şehirlerde maçlar çok güzel geçiyor. Seyircilerin yaklaşımı çok güzel. Duyarlı ve bilgililer. Küfür olmuyor. Ama kadın hakemi olmayan şehirler, daha önce kadın hakem hiç görmedikleri için o kadar çok yadırgıyorlar ki bir sürü laf söylüyorlar. Senin burada ne işin var? Elinin hamuruyla ne karışıyorsun? Git evine bulaşık yıka gibi bir sürü tepki alıyorsun.” (Beray)

“Göze batıyorsun bayan olduğun için. Erkekler bayanları hakem olarak görmüyorlar ve bu nedenle bize güvenmediklerini düşünüyorum. Özellikle ofsayt verdiğin zaman dünyayı kurtarmış gibi oluyorsun aaa hocaya bak ofsayt yakaladı diyorlar. Seyircilere göre pozisyonda hatalı karar verdiysek çok aşırı tepki gösteriyorlar. Özellikle kırsal kesimlerde bu tepkiler daha çok artıyor.” (İrem)

“Seyircilerde maçtaki otoriteye, beden diline göre tepki veriyorlar. Bizi ilk gördüklerinde hemen tepki verip te, bu bayan yapamaz demiyorlar. Şehirler arası bir

fark yok bana göre. Ama şöyle olur genelde büyükşehirlerde bayan hakemlere alışılmış, küçük şehirlerde ufak tefek şeyler oluyordur illaki fakat bayan hakemi olan şehirlerde böyle bir tepki yok diye düşünüyorum.” (Gülcan)

“Kadın hakemi olmayan şehirlerde sıkıntı oluyor. Git evine yemek yap burada ne işin var diyorlar. Kötü yönetecek maçı, yapamayacak gibi bakışları var. Bakışlarından anlayabiliyorsunuz.” (Hülya)

“Bazıları çok sempatik yaklaşıyor, bazıları da işte bayandan hakem mi olacak dediklerini de duydum. Daha kırsal kesimlerde sıkıntı oluyor. Maç sırasında tribünden laf atıyorlar. Hocam sen insansan ben neyim diyorlar. Daha merkeze yakın yerlerde ise beyler bayan hoca var düzgün davranın diyerek birbirlerini uyarıyorlar.” (Ayla)

“Bi maçta kadın taraftarlar bana verdiğim karar sonrası ne işin var burada git evde yemek yap demişti.” (Ada)

“Doğuda bayan hakemliği kabuk ettirmek uzun ve meşakkatli bir süreçti bu da üstümde psikolojik baskı ve sorumluluk yaratıyordu. Doğulu’nun bu duruma alışması daha zordur bunun da sebebi yaşam tarzları. Gelenek görenekleri gibi etkenler tabii ki. İlk etapta yapamayacağımızı altından kalkamayacağımızı düşünüyorlardı. Bunu bakışlarıyla anlatıyorlardı bize. Daha sonra bizleri göre göre alıştılar bu duruma.” (Ayşe)

“Kadın hakemlere karşı seyircilerin yaklaşımı maç öncesi çok olumlu ve destekleyici şaşırıyolar hoşlarına gidiyor kibar davranıyorlar, ama maç içinde onların faydasına ya da zararına verdiğinizi düşündükleri karara göre hareket ediyorlar. Şehirlere göre değişiklik gösterebiliyor bazen çünkü bir kadının futbol maçı yönetme olgusunu benimsemeyen kültür yapısına sahip şehirler daha olumsuz tepkiler verebiliyor.” (Fatma)

4.2.2.2 Dış görünüm

Katılımcılardan Gülcan, seyircilerin cinsiyetçi yaklaşımlarda bulunduğundan bahsetmiştir.

“Seyircilerin, futbolcuların bir bayan hakemin fiziğiyle maç boyunca dalga geçmeye çalıştığını söyleyebilirim. Ya da saç rengiyle, göz rengiyle, ya da uzun boylu, kısa boylu oluşuyla. Maçtaki top toplayıcıdan, maçı izleyen en yaşlı insanına kadar dış görünüş herkesi etkiliyor. Bir maçta şahit olmuştum bir bayan hakem arkadaşımın sarı saçlarının olmasını seyirciler diline dolamıştı, tezahürat etmişlerdi.” (Gülcan)

Katılımcılardan Mina, müsabaka sırasında kadınsılığını kaybetmediğini ve bunun da hoşuna gittiğinden bahsederken bu görünüşün olumlu yansımalarından da bahsetmiştir. Ayşe ve Ayla dış görünümün önemini vurgularken Hülya ise güzel görünümün insanların ona karşı olan tavrını olumlu yönde etkilediğinden bahsetmiştir.

“Topuklu ayakkabı tabii ki tercih ediyorum. Kadınsılığımı kaybetmiyorum. Makyajımı yapıyorum. Açıkçası bu da hoş görünüyor. Saha içerisinde zaman zaman erkeksi görünüyor muyuz bilmiyorum ama maçtan sonra saçlarımı kurutup makyajımla kadınsılığa dönüyorum ve bu da beni inanılmaz mutlu ediyor. Saha içerisinde olan sahada kalıyor. Sonra insanlar seni öyle görünce itiraz etmek isteseler de sakinleşip gidiyorlar çünkü olayın orada kaldığının farkındalar.” (Mina)

“Güzel görüldüğünüzde insanların tavrı değişiyor. Çok farklı davranıyor yönetici, sporcu. Seni üst boyutta görüyorlar. Çok şık giydiğim bir maçta bana siz süper lig hakem misiniz diye sormuşlardı. O zaman kendinizi iyi hissediyorsunuz.” (Hülya)

“Fiziki görünümümden dolayı güzel geri dönüşler oluyor. Boyum uzun olduğundan dolayı hakem arkadaşlarım sahaya yakıştığımı söylüyorlar.” (Ayla)

“Yaptığımız işi itibariyle göz önünde olduğumuz için ister istemez fiziksel görüntümüze daha çok dikkat ediyoruz. O formaları giydiğinde üzerimde emanet gibi durması beni rahatsız eder bunun için dış görünüşüme eskiden olduğundan daha fazla özen gösteriyorum. Bazen kendimizin farkında olabilmemiz için hayatımızda bazı farklılıkların olması gerekiyor Benimki de hakemlik diyebilirim.” (Ayşe)

4.2.2.3 Futbolcuların, antrenör ve yöneticilerin yaklaşımı

Kadınların patolojik bir fizyolojinin kurbanı olarak ağır sportif etkinliklere dayanamayacak kadar zayıf varlıklar olduğu kadın bedenindeki gerçeklerden yola

çıkarak ileri sürülmüş ve bu alanlar kadınlara kapalı tutulmuştur. Kadının sporda ikinciliğinin nedeni olarak onun fizyolojik ve anatomik yapısı bahane gösterilmiştir ve bu nedenle kadının ancak rekreatif amaçlı spor yapmasının uygunluğu dile getirilmiştir (Koca ve Bulgu, 2005 s. 5).

Bu bağlamda katılımcılar müsabaka öncesi ve sonrasında yönetici, antrenör ve sporcular tarafından kadın oldukları için güven sorunu yaşadıklarından, onları toplumsal kalıp yargıları ile yadırgadıklarından kısacası kadınsın evinde otur mantığıyla hareket ettiklerinden bahsetmişlerdir.

“Bayan hakemlerin verdiği kararları inandırıcı bulmuyorlar. Böyle bir şey var. İyi olmadığın halde iyisin diyerek daha çok kandırmacaya döndüğünü düşünüyorum. Hakemlikte ilk başta erkeklerin verdiği tepkiler yani futbolcu ve antrenörlerin. Sen yapamazsın, sen edemezsin, sen bayansın gibi laflar söyleniyor. Hep böyle şeylerle karşılaştım.” (Gülcan)

“Maçta bir kadın hakem gördüklerinde a bu işte kadın yapamayacak, edemeyecek, maçın üstesinden gelemeyecek gibi şeyler oluyor. Böyle bakış açısı oluyor. Futbolcu ve yöneticilerin bakışlarından anlayabiliyorsunuz.” (Mina)

“Antrenör, yönetici, sporcu hepsi bayan geldi yönetemeyecek karşılaşmayı oluyor. Bakışlarından tavırlarından anlayabiliyorsunuz.” (Hülya)

“Sahaya girdiğimizde biz öncelikle bir sıfır yenik başlıyoruz bayan olduğumuz için onlara göre. Antrenör hissediyorum içinden diyor ki yaa işte yine bayan geldi yenileceğiz keşke erkek hakem olsa der gibi bakışlar atıyor. Bu durum da hoşumuza gitmiyor.” (İrem)

“Bazı futbolcuların beni hiç dikkate almadığını görüyorum. Bir şey diyorsun umursamıyor. Bazısı ise beyler hocaya itiraz yok diyor. Yani futbolcudan futbolcuya değişiyor. Antrenörlerden ise hiç itiraz almadım şimdiye kadar.” (Ayla)

“Bi maçtan sonra futbolcular etrafımı sarıp çok itiraz etmişlerdi. Git ne işin var hakemlikte evinde otur demişlerdi.” (Ada)

“Ara ara sorun yaşıyorum. Baskı altına almaya çalışıyor ve çok yükleniyor kararlarımıza itiraz ederek. Zor durumda bırakmaya çalışıyor. Kendimden ödün vermemeye çalışıyorum. Daha dik durarak kararlarımdaki netliği gösteriyorum. Sporcular bazen çok iyi niyetli, bazen çok art niyetli olabiliyor. Bazıları çok kibar, çok centilmen. Tabi bazıları da haddinden fazla kaba oluyor. İtirazlarında çok agresif oluyorlar. Bazen üzerimize yürüme oluyor.” (Beray)

“Ülkemizde Futbol erkek hegemonyasında kadınlar genelde bu camiadan uzaktırlar. Seyirci olarak katılım var ama o da bence yetersiz. Saha içinde de çok az sayıda futbol oynayan yada yöneten kadın görebiliyoruz. Futbolu sadece erkeklerin anladığını, kurallarını bildiği düşünülür ve empoze edilir. Bu düşünceden dolayı da futbolcular, teknik heyet ve seyirciler bir bayanında kuralları bilip uyguladığını çok kolay kabullenmiyorlar.” (Fatma)

4.2.3 Uygulamadaki eşitsizlikler

- Tesislerin yetersizliği
- Medyada sunum

4.2.3.1 Tesislerin yetersizliği

Katılımcılarımızdan 4 kadın hakem tesislerde kadın hakemler için soyunma odası olmamasından kaynaklanan sorunlardan bahsetmişlerdir.

“Kadınları düşünerek bir tesis yapılmadığını düşünüyorum. Antrenmanlarda, maçlarda deplasmana gidiyoruz soyunma odası yok. Bu kadar başarılı kadın hakem, sporcu varken göz ardı edilmemesi gerekir. Değersiz hissediyorsun kendini. Bak her şeyi erkek için tasarlamışlar. Bayan hakem için soyunma odası bile yok ki ben maça çıkıcam, yöneticem. Soyunma odası bile yokken, insanların senin o maçı yönetebileceğine inanması hayret edici öyle söyleyeyim.” (Gülcan)

“Bundan beş altı yıl önce maça gittiğimizde tesislerde bayan soyunma odaları yoktu. Sırayla girip giyiniyorduk. Soğuk havalarda yağmurda ıslak şekilde bekliyorduk. Bu

çok kötü bir durum. Ama artık neredeyse tüm tesislerde bayan soyunma odaları var.” (Ayşe)

“Sırayla giyinmeyi bekliyorsun. Hakem olarak maça gitmişsin bayan soyunma odası yok. Hakem arkadaşlarımızla dönüşümlü kullanıyorduk odayı. Artık daha rahat tabi. Rahat rahat bayan soyunma odasında giyiniyorsun.” (Ada)

“Bayan soyunma odası olmayan sahalara gitmeyi hiç sevmiyorum. Çok sıkıntı oluyor. Çünkü bekle sen giyin, bekle o giyinsin derken bu durum sıkıyor insanı. Hele ki yağmurlu havalarda hiç çekilmiyor.” (Ayla)

4.2.3.2 Medyada sunum

Kadın sporcuların kitle iletişim araçlarında sunumu, spor kurumunda toplumsal cinsiyet öğretisinin yeniden yapılanması ile ilgili olarak yapılan feminist araştırmalar için önemli bir konu olmaktadır. Feminist araştırmacılar tarafından kitle iletişim araçlarının ataerkil değerler sistemi altında farklı kadınlık ve erkeklik tanımlarının ve deneyimlerinin yapılanmasında ve yeniden üretilmesinde önemli bir araç olduğu kabul edilmektedir (Koca ve Bulgu, 2005).

Yaprak'a göre (2009) medyada spora ilişkin görüntülerde kadınların başarılarına değil, kadının bedeninin göz önüne çıkarıldığı ve erkek sporcuların medyada başarılarına ayrılan yerin aynı şekilde kadınlara verilmediğini belirtiyor.

Bu bağlamda katılımcılar kadın hakemlere medyada yer verilmediğinden bahsederken kadın hakemlerin medyada yer almamasından dolayı insanların maçlarda kadın hakem gördüklerinde yadırgadıklarından bahsetmişlerdir.

“Tamamen erkek futboluna odaklanmış, hatta erkek süper ligine odaklanmış bir medyaya sahibiz. Durum böyle olunca kadın hakemlikte de aynı şey geçerli. Başörtüyle maçı yönetme hakkı verildi diye geçen hafta bir kadın hakemimiz maçları yönetti diye haber yaptılar. Bu tarz şeyler medyanın ilgisini çekiyor.” (Mina)

“Medyada yer yer bayan hakemlerle karşılaşıyoruz. Ulusal basında yer aldıkça, bayanların üzerine daha çok düşülecektir. Aslında yetersiz yer alıyoruz. Yerelde yapılıyor ama ulusal basında karşılaşıyoruz.” (Gülcan)

“Bence medyada kadın hakemlere fazla yer verilmiyor. Aslında yer verilse vatandaş daha duyarlı olur kadın hakemlere karşı. Birçok yerde kadın hakem görmemiş insanlar var. Nasıl muamele edeceklerini bilmiyorlar.” (Beray)

“Medyada kadın hakemleri hiç görmüyoruz, yer verilmiyor. Yer verilse kadın hakemliğin desteklenmesi ve çoğalması için güzel olurdu.” (Hülya)

“Medyada bayan hakemlere yer verilmiyor. Bu nedenle bana arkadaşlarım diyor ki televizyonda hiç bayan hakem görmüyoruz var mı ki diyorlar.” (Ayla)

“Medyada erkek hakemler hatasıyla da anılıyor, başarısıyla da. Ama ben hiç bayan hakemin övüldüğünü görmedim medyada.” (Ada)

“En büyük eksikliğimiz den bir tanesini de bu olduğunu düşünüyorum medyada yeterince yer almıyoruz. Yeterince yer almış olsaydık kendimizi insanlara ispatlamak daha kolay olurdu. Medyada yer almadığımız için seyirciler sadece bizi tribünden izledikleri kadarıyla yorumluyorlar ve işin iç yüzünü bilmeden yorumluyorlar.” (Ayşe)

“Medya da tabi ki kadın hakemlerle ilgili haberler çok az hatta yok denecek kadar az. Sebebini bilmiyorum haber değeri taşımadığını düşünmüyor olabilirler diye düşünüyorum. Ama kesinlikle olması gerektiğini düşünüyorum çünkü özendirici ve birçok kadını hakem camiasına kazandırabilir bu.” (Fatma)

5. TARTIŞMA VE SONUÇ

Sağlıklı bir yaşam tarzının vazgeçilmez bileşenlerinden biri olan fiziksel aktiviteye katılım temel bir insan hakkı olmakla birlikte yapılan aktiviteler ile bireylerin ruhsal ve bedensel olarak iyileşmesi, kendine olan güveninin artması, sosyalleşmesi üzerindeki etkisi oldukça fazladır.

Yirminci yüzyılın son çeyreğinden bugüne kadın hareketlerinin etkisi ve fiziksel aktivitenin sağlık üzerindeki yararlarına ilişkin artan farkındalık ile kadınlar ve kız çocukları çeşitli fiziksel aktivite alanlarında ve performans sporlarında daha fazla yer almaya başladılar. Son dönemde yapılan çalışmalar ise bugün dünyanın farklı coğrafyalarındaki birçok kadının fiziksel aktiviteye psikolojik iyilik hali ve fiziksel güçlenme gibi amaçlarla katıldığını gösteriyor (Koca, 2009).

Bizim çalışmamızda da kadınların sportif etkinliklerle güçlendiği, özgüvenlerinin arttığı, sosyalleşme alanında kendilerinde gelişme olduğu katılımcılar tarafından dile getirilmiştir.

Günümüzde kadınların spora katılımı hususunda toplumsal bakış açısı ortadan kalkmasa da değişmeye başladığı gözlenmektedir. Kadınlar, bir zamanlar sadece erkeğin kontrolünde olan spor alanında görünür olmanın ötesinde, erkeklerle yarışır hale gelmiştir. Daha önce görmeye alışık olmadığımız veya sadece erkeklerin yarışmakta olduğu performans ve güç gerektiren birçok spor branşında artık kadınları da görmekteyiz (Yüksel, 2014).

Katılımcıların görüşlerinden de anladığımız gibi gelişen fizyolojik özellikleri ile kendilerini zinde, aktif görmeleri, sporun yönetim kademesinde olmayan kadınlara göre daha özgüven sahibi olduklarını, hakemliğin iletişim ve liderlik yönlerini geliştirdiğini ve sosyalleşme adına olumlu katkılarının azımsanmayacak kadar fazla olduğunu görmekteyiz. Kadınların sporda güçlenmesi ile erkeğe aitmiş olarak gözüken fiziksel aktivite alanlarında ve özellikle performans sporlarında daha fazla yer almaya başladıkları ve başarılı oldukları görülmekte ve bu durum kadınların aktif spora katılımlarını olumlu yönde etkilemektedir.

Spor ve fiziksel aktiviteye katılım hem fizyolojik hem ruhsal açıdan sağlıklı bir yaşamın koşuludur. Kadınların ev içi rollerini göz önünde tutarak, kadını özelliklerle adlandırma yapılarak kadınlar sporda erkeklerin gölgesinde bırakılmıştır.

Kadınların patolojik bir fizyolojinin kurbanı olarak ağır sportif etkinliklere dayanamayacak kadar zayıf varlıklar olduğu kadın bedenindeki gerçeklerden yola çıkarak ileri sürülmüş ve bu alanlar kadınlara kapalı tutulmuştur. Kadının sporda ikinciliğinin nedeni olarak onun fizyolojik ve anatomik yapısı bahane gösterilmiştir ve bu nedenle kadının ancak rekreatif amaçlı spor yapmasının uygunluğu dile getirilmiştir (Koca ve Bulgu, 2005 s. 5).

Sporu erkeğin atletik yapısı ile bütünleştirerek erkeğe özgü bir etkinlik olarak görme, erkeği toplumda egemen olarak kabul eden ataerkil anlayışın bir ürünüdür (Koca ve Bulgu, 2005 s.6).

Spor, toplumsal cinsiyet ve toplumu incelemek için önemli bir alandır. Eski zamanlardan beri erkekler kadınları spor aktivitelerinden ayırmak için kadın ve erkek arasındaki fiziksel gücü öne sürmüşlerdir (Sabo ve Runfola, 1980; aktaran Dufur 1999).

Kahraman (2010 s. 30)'a göre insanlar, kadın ya da erkek olarak doğarlar ve cinsiyete dayalı roller toplum tarafından zamanla aşılır. Bu yüzden, toplumsal cinsiyet zaman içinde farklılık gösteren ve kültürden kültüre değişen bir kavramdır. Bireyler, toplumda sahip oldukları rollerini yerine getirirken toplumsal yapının onlara biçmiş olduğu görevlere göre davranırlar.

Bizim çalışmamızda da sporun erkekler için bir uğraşı olduğu, sportif faaliyet esnasında giyilen kıyafetlerin kadınlara uygun olmadığı tepkisini yakın çevrelerinden aldıkları, futbolcular, yöneticiler ve antrenörler tarafından kadın oldukları için kötü performans sergileyeceklerini düşündüklerini katılımcılar dile getirmiştir.

Kadın sporcu sayısının az olması, kültürel olarak kadının konumunun daha düşük değerlendirildiği bir etkinlikten kadınlar görel olarak dışlanmaktadır (Koca ve Bulgu, 2005).

Araştırmamızda kadın hakemi olmayan şehirlerdeki insanların, kadın hakemleri dışladığı, hakaret ettiği, kadınların ev içi rolleriyle baskı kurmaya çalıştıkları, toplumsal cinsiyet eşitsizliğine maruz bıraktıkları katılımcılar tarafından dile getirilmiştir. Aynı zamanda kadın hakemi olan şehirlerde ise maçların çok güzel geçtiğinden, seyircilerin yaklaşımının çok güzel olduğundan ve tribünlerde şiddet ve hakaretin olmadığından katılımcılar tarafından dile getirilmiştir. Dolayısıyla kadının olduğu yerde erkekler kendilerine daha çeki düzen vermeye çalıştığından dolayı kadın hakemlerin üst düzey maçlarda görev almasıyla futboldaki şiddet unsurunun azalacağını düşünmekteyiz.

Kadınların sayısının artması onların kabullenilmesini, bu alana farklı bakılmasını sağlayacak yollardan biridir. Artan kadın hakem sayısı ile toplumsal farkındalığın artmasını sağlayacak ve yeşil sahalarda güçlü ve başarılı kadınların hakemlik kariyerlerine daha emin adımlarla ilerleyeceğini düşünmekteyiz.

Dış görünüşlerine özen gösterdikleri taktirde saygı, ilgi gördükleri tespit edilmiştir. Medyada kadın hakemlerin başarılarına değil, sansasyonel olaylara yer verildiği, erkek başarılarına odaklandığı dile getirilmiştir.

Kadın hakemlerin medyada başarıları ile gündeme gelmesiyle, kadın hakemlerin varlığından haberdar olan insanların toplumsal cinsiyet ayrımı yapmayarak kadın hakemleri kabullenmeleri için medyada kadınların cinsel, kadınsı yönlerini değil başarılarını dile getirmesi gerekir.

Yazılı ve görsel basında kadın hakemlerin başarılarının dile getirilmesi ile iyi birer rol model olmaları ile gelecek kuşakların kadın hakemliği tercih etmelerinde önemli bir etken olacağını düşünmekteyiz.

KAYNAKÇA

Alparslan, A.M., Çetinkaya, Ö. ve Özgöz, A. İşletmelerde Cinsiyet Ayrımcılığı ve Kadın Çalışanların Sorunları. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt:2, Sayı: 3, 2015: 66-81.

Atalay Noordegraaf, M., Çoknaz, D. Türk Kadın Sporcuların 2012 Londra Olimpiyatları'na Katılımı ve Basında Yer Almaları İle İlgili Bir Değerlendirme. International Journal of Human Sciences, Cilt: 11, Sayı 2, 2014: 1351-1365.

Altıntaş, A., F.H., Aşçı Fitnes Uzmanlarının Bedenlerine Yönelik Algıları. Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, Cilt:3, Sayı: 3, 2005.

Akcan, F., Bulgu, N. Spora Yönelik Sosyalizasyon Süreci: Lise Öğrencileri Üzerine Bir Uygulama. Hacettepe J. of Sport Sciences. Spor Bilimleri Dergisi, Cilt: 23, Sayı: 4, 2012: 195–206.

Arslan, B. Türkiye'de Kadın Futbolcu Profili. Bahçeşehir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2012, İstanbul.

Aybek, A., Yıldırım, İ. Baron Pierre De Coubertin'in Olimpizm Felsefesinde Kadın. Sporun Toplumsal Cinsiyet Halleri. 1.Baskı, Spor Yayınevi, Ankara. 2016.

Çakır, Ö. Türkiye'de Kadının Çalışma Yaşamından Dışlanması. Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Sayı:31, 2008: 25-47.

Dedeoğlu, S. Toplumsal Cinsiyet Rollerini Açısından Türkiye'de Aile ve Kadın Emeği. Toplum ve Bilim Dergisi. Sayı: 86, 2000: 139-170.

Dufur, M.J. Gender and Sport. Handbook of the Sociology of Gender. 1999: 583-599

Gerni, M. İşyerinde Cinsel Taciz: Erzurum İlinde Bankacılık Sektörü Üzerine Bir Uygulama. Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, Cilt: 56, Sayı:3, 2014.

Güçlü, M., Yentür, J. Milli Takım Düzeyindeki Elit Bayan Sporcuların Kişisel ve Sosyal Uyum Düzeyleri ile Bedenlerini Algılama Düzeylerinin Karşılaştırılması. Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, Cilt: 6, Sayı: 4, 2008: 183-192.

Giddens, A. Sosyoloji. Kırmızı Yayınları, İstanbul. 2012.

Hacısoftaoğlu, İ., Bulgu, N. Kadınlar ve Egzersiz: Aerobik Egzersizin Çatışmalı Anlamları. Hacettepe Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi, Cilt: 23, Sayı: 4, 2012: 174-194.

Hacısoftaoğlu, İ. Periler ve Sultanlarla Dolu Bir Masal Dünyası Sporda Kadınlar. İradenin İyimserliği. 1.Baskı, Ayizi Yayınları, Ankara. 2015.

Kahraman, S. Kadınların toplumsal cinsiyet eşitsizliğine yönelik görüşlerinin belirlenmesi. Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi, Cilt: 3, Sayı: 1, 2010: 30-35.

Kavasoglu, İ., Yıldiran, İ. Erken Cumhuriyet Döneminde Kadın Sporcular Üzerinden Modern Kadın Okumaları. Sporun Toplumsal Cinsiyet Halleri. 1.Baskı, Spor Yayınevi, Ankara. 2016.

Koca, C., Bulgu, N. Spor ve Toplumsal Cinsiyet: Genel Bir Bakış. Toplum ve Bilim Dergisi, Sayı: 103, 2005: 163-184.

Koca, C. Spor Kurumlarının Yönetim Kademelerinde Kadınların Temsili. Spor Bilimleri Dergisi, Cilt: 22, Sayı:1, 2011: 1-12.

Kocacık, F., Gökçaya, V.B. Türkiye’de Çalışan Kadınlar ve Sorunları. Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt: 6, Sayı: 1, 2005: 195-220.

Kuter, F. Toplumsal Boyutlarıyla Spor. Bağırhan Yayınevi, Ankara. 1998.

Kümbetoğlu, B. Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma. Bağlam Yayıncılık, İstanbul. 2005.

Memiş, U.A., Yıldırım, İ. Batı Kültürlerinde Kadınların Spora Katılımlarının Tarihsel Gelişimi. Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, Cilt: 16, Sayı: 3, 2011: 17-26.

Merriam, S.B. Nitel Araştırma Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber. Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara. 2013.

Orta, L. Türkiye'de Kadın Futbolunun Tarihçesi. Erişim:

<http://www.futbolekonomi.com/index.php/haberler-makaleler/genel/265-lale-orta/3263-kadn-futbolu-ale-orta.html>. 2011.

Ökten, Ş. Toplumsal cinsiyet ve iktidar: Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin Toplumsal Cinsiyet Düzeni. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt: 2, Sayı: 8, 2009: 302-312.

Önder, N. Türkiye'de Kadın İşgücünün Görünümü. Çalışma Dünyası Dergisi, Cilt: 1, Sayı: 1, 2013: 35-61.

Özbey, S., Güzel, P. Olimpik Hareket ve Kadın. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt:14, Sayı: 25, 2011: 1-18.

Öztürk, P., Koca, C. Egzersiz ve Performans Sporunda Beden Politikaları. Toplum ve Hekim Dergisi, Cilt:29, Sayı: 5, 2014: 333-343.

Taşdelen, P., Koca, C. Viktorya Dönemi İngiltere'sinde Kadın Bedeni Politikaları ve Kadınların Spora Katılımı. Edebiyat Fakültesi Dergisi, Cilt: 32, Sayı: 1, 2015: 1-10.

Tiryaki, S. Kadın Sporcu Fotoğraflarıyla Bedenin Pazarlanması. Selçuk İletişim, Cilt:8, Sayı: 2, 2014: 218-237.

Yaprak, P. Sporda Kadınlar ve Sorunları. Türkiye Kick Boks Federasyonu Spor Bilimleri Dergisi, Cilt: 2, Sayı: 1, 2009: 39-49.

Yaşar, Ç. Türkiye'de Yeni Bir Spor Ürünü Olarak Kadın Futbolu. Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Spor Yönetimi Anabilim Dalı. İstanbul. 2014.

Yıldırım, A., Şimşek, H. Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. 7.Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara. 2008.

Yüksel, M. Cinsiyet ve spor. Tarih Okulu Dergisi. Cilt: 7, Sayı: 19, 2014: 663-684.

EKLER

Ek 1: Kadın Futbol Hakemlerin Deneyimlerinin Toplumsal Cinsiyet Perspektifiyle İncelenmesi Katılımcı Kişisel Bilgi Formu

Ek 2: Kadın Futbol Hakemlerin Deneyimlerinin Toplumsal Cinsiyet Perspektifiyle İncelenmesi Katılımcı Görüşme Soruları

Ek 3: Araştırma Gönüllü Katılım Formu

Ek 1: Kadın Futbol Hakemlerin Deneyimlerinin Toplumsal Cinsiyet Perspektifiyle İncelenmesi Katılımcı Kişisel Bilgi Formu

Doğum Yılı:

Doğum Yeri (Kent/Kasaba/Köy):

Eğitim Durumu:

Meslek:

Medeni durumu (Evli/Bekar):

Anne Eğitim Durumu:

Baba Eğitim Durumu:

Anne Meslek:

Baba Meslek:

Evliyse;

Eş Eğitim Durumu:

Eş meslek:

(Çocuk varsa)

Çocuk sayısı:

Çocuk(ların) yaşı:

Kaç yıldır hakemlik yapıyorsunuz?:

Hangi bölge hakemisiniz?:

Hakemlikteki Klasmanınız (Klasman yıllarına ayırarak):

Ek 2: Kadın Futbol Hakemlerin Deneyimlerinin Toplumsal Cinsiyet Perspektifiyle İncelenmesi Katılımcı Görüşme Soruları

Görüşme Tarihi	
Görüşme Mekanı	
Görüşülen Kişi	
Görüşmeciler	

1. Spora nasıl başladınız? Çocukken hangi sporları yaptınız?
2. Engellerle karşılaştınız mı? (Karşılaşıldıysa Ne hissettiniz)
3. Hakemliğe nasıl başladınız? Süreci anlatır mısınız?
4. Neden seçtiniz?
5. Aileniz nasıl tepki verdi?
6. Akrabalarınız ve arkadaşlarınız nasıl tepki verdi?
7. Okul hayatınıza nasıl bir etkisi oldu?
8. İş hayatınızda nasıl bir etkisi oldu?
9. Hakemliğe başladıktan sonra sizde neler farklılaştı?
10. Fiziksel görünümünüzde neler farklılaştı?
11. Bu farklılıktan memnun musunuz? Neden?
12. Kendinizi fiziksel olarak güçlü hissediyor musunuz?
13. Kendinizi diğer kadınlardan farklı görüyor musunuz, neden?
14. Erkek hakemlere göre avantajlarınız var mı? Varsa nelerdir? (maçta, antrenmanda, seminerlerde)

15. Hakemlik yaparken yaşadığınız en önemli sorunlar neler? (fiziksel, sosyal, psikolojik)
  16. Kadın hakeme seyircilerin yaklaşımı nasıl oluyor?
    - a. Takımlara/şehirlere göre fark var mı?
  17. Kulüp yöneticileriyle sorun yaşıyor musunuz? Nedenleri
  18. Sporcularla sorun yaşıyor musunuz? Nedenleri
  19. Medyada kadın hakemlerin aldığı yerle ilgili ne düşünüyorsunuz?
    - a. Avantajları/dezavantajları
  20. Maçlarda sorunlar yaşadınız mı? Örnekler verebilir misiniz?
  21. Görünümüzle ilgili baskılar/yönlendirmeler var mı?
  22. Siz nasıl görünmeyi tercih ediyorsunuz, neden?
  23. Gündelik yaşamınızı devam ettirirken sorunlar yaşıyor musunuz? Nedenleri?
  24. Hiç vazgeçmek istediniz mi? Ne zaman ve neden?
  25. Evlendiğiniz takdirde devam eder misiniz? Sorun olur mu? (Evliliğe, eşinizle bu konuyla ilgili sorun yaşadınız mı?)
  26. İyi ki bu işi yapmışım dediğiniz bir maçınız oldu mu? (Açarak soralım, neden, nasıl oldu)
  27. Yurt dışına çıktığınızda Türkiye'den giden bir kadın hakem olarak ne hissediyorsunuz?
    - a. Türkiye'den gelenlere bakış açısı nasıl?
    - b. Sorunlar yaşadınız mı?
  28. Genel olarak kadın hakemlerin yaşadığı sorunlar nasıl giderilir? Önerileriniz var mı?
- Evli olanlar için
29. Hakemlik evlilik yaşantınızı etkiledi mi?
  30. Eşiniz hakemlik yaşantınızla ilgili ne düşünüyor?

Evli olmayanlar için

31. Sizde hakemlik evlilik yaşantınızı etkiler mi?

Çocuğu olanlar için:

32. Hamilelik ve çocuk mesleğinizi nasıl etkiledi?

Çocuğu olmayanlar için:

33. Hamilelik ve çocuk mesleğinizi nasıl etkiler(di)?

Ek 3: Araştırma Gönüllü Katılım Formu

Bu çalışma, Kadın Futbol Hakemlerin Deneyimlerinin Toplumsal Cinsiyet Perspektifiyle İncelenmesi olup Yüksek lisans tez çalışması amacını taşımaktadır. Çalışma, Sevcan Özkar tarafından yürütülmekte ve sonuçları kadın hakemliğin farkındalığının ve niteliğinin artırılmasında katkıda bulunacaktır.

- Bana görüşme sürecinde söyleyeceklerinizin tümü gizlidir.
- Bu bilgileri araştırmacıların dışında herhangi bir kimsenin görmesi mümkün değildir.
- Araştırma kapsamında toplanan veriler, sadece bilimsel amaçlar doğrultusunda kullanılacaktır.
- Ayrıca, araştırma sonuçlarını yazarken görüştüğümüz bireylerin isimlerini kesinlikle rapora yansıtmayacağız.
- İsimlerin dışında görüşülen kişilerin kimliğini yansıtacak diğer ayrıntılar da raporlamada çıkarılacak ya da değiştirilecektir.

Gönüllü katılım formunu dinlediğiniz için teşekkür ederim. Çalışma hakkındaki sorularınızı Sevcan Özkar'a (mail) yöneltebilirsiniz.

Araştırmacının Adı: Sevcan Özkar

E-mail: sevcanozkar@hotmail.com

ÖZGEÇMİŞ

Adı	Sevcan	Soyadı	Özkar
Doğum Yeri	İzmit	Doğum Tarihi	16.02.1987
Uyruğu	T.C.	E-Mail	sevcanozkar@hotmail.com

Eğitim Düzeyi	Mezun Olduğu Kurumun Adı	Mezuniyet Yılı
Yüksek Lisans	İstanbul Gedik Üniversitesi	2018
Lisans	Kocaeli Üniversitesi	2011
Lise	İzmit Mimar Sinan Lisesi	2005

İş Deneyimi	Görev	Kurum	Süre / Yıl
	Beden Eğitimi ve Spor Öğretmeni	Kocaeli / Başiskele İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü	2010 - 2013
	Spor Eğitmeni	Özel Kocaeli Romatem F.T.R. Hastanesi	2012 -

ALES Puanı	73,554
-------------------	--------

Bilgisayar Bilgisi

Program	Kullanma Becerisi
Microsoft Office (Word, Excel, Powerpoint)	İyi

Kongreler

14. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi, Antalya, Türkiye.	Özkar, S. ve Hacisoftaoglu, İ. (1-4 Kasım, 2016). Yeşil Sahada Güçlü Kadınlar: Kadın Futbol Hakemlerinin Deneyimlerinin Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden İncelenmesi.
---	---